

Neke odrednice stavova studenata socijalnog rada o rodno uvjetovanom nasilju nad ženama

Kotlo, Lana

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:198455>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-27**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA

Lana Kotlo

NEKE ODREDNICE STAVOVA
STUDENATA SOCIJALNOG RADA O
RODNO UVJETOVANOM NASILJU NAD ŽENAMA

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2023.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA

Diplomski sveučilišni studij socijalnog rada

Lana Kotlo

NEKE ODREDNICE STAVOVA
STUDENATA SOCIJALNOG RADA O
RODNO UVJETOVANOM NASILJU NAD ŽENAMA

DIPLOMSKI RAD

Mentorica: prof. dr. sc. Marina Ajduković

Zagreb, 2023.

Sadržaj

1. UVOD.....	1
1.1. Radikalni feminizam.....	3
1.2. Feministički socijalni rad.....	6
1.3. Stavovi o rodno uvjetovanom nasilju nad ženama.....	9
1.3.1. Pogrešna uvjerenja o silovanju.....	10
1.3.2. Pogrešna uvjerenja o obiteljskom nasilju.....	14
1.4. Atribucijska teorija.....	16
1.4.1. Vjerovanje u pravedan svijet.....	16
2. CILJ, PROBLEMI I HIPOTEZE ISTRAŽIVANJA.....	18
3. METODA.....	19
3.1. Uzorak.....	19
3.2. Postupak.....	21
3.3. Mjerni instrumenti.....	23
3.4. Obrada podataka.....	25
4. REZULTATI.....	25
4.1. Deskriptivni pokazatelji glavnih rezultata.....	25
4.2. Odnosi između varijabli.....	30
4.2.1. Povezanost između stavova o rodnim ulogama i stavova o rodno uvjetovanom nasilju nad ženama.....	30
4.2.2. Povezanost između vjerovanja u pravedan svijet i stavova o rodno uvjetovanom nasilju nad ženama.....	31
4.2.3. Razlike u stavovima o rodno utemeljenom nasilju nad ženama s obzirom na upisanu godinu studija.....	32
5. RASPRAVA.....	33
5.1. Osvrt na rezultate.....	33
5.2. Metodološki osvrt.....	35
6. ZAKLJUČAK.....	36
LITERATURA.....	38

Neke odrednice stavova studenata socijalnog rada o rodno uvjetovanom nasilju nad ženama

Sažetak:

Proučavanje stavova o rodno uvjetovanom nasilju nad ženama može uvelike pridonijeti cjelokupnoj borbi protiv istog. Cilj ovog istraživanja je ispitati povezanost stavova o rodnim ulogama, vjerovanja u pravedan svijet i upisane godine studija sa stavovima studentica i studenata socijalnog rada o rodno uvjetovanom nasilju nad ženama. U istraživanju je sudjelovalo 227 studentica i 9 studenata upisanih na preddiplomski studij socijalnog rada te diplomске studije socijalnog rada i socijalne politike čija je prosječna dob 24 godine. Studentice/studenti su izravno i putem različitih kanala komunikacije pozvani na ispunjavanje anonimne web ankete. Rezultati pokazuju da su stavovi o jednakosti rodnih uloga i razine generalnog vjerovanja u pravedan svijet povezani s razinom prihvaćanja pogrešnih uvjerenja o seksualnom i obiteljskom nasilju nad ženama. Točnije, osobe koje iskazuju tradicionalnije stavove o rodnim ulogama i osobe koje više vjeruju u pravedan svijet ujedno u većoj mjeri prihvaćaju pogrešna uvjerenja o seksualnom i obiteljskom nasilju. Istraživanje nije pronašlo razlike u razini prihvaćanja pogrešnih uvjerenja o seksualnom i obiteljskom nasilju s obzirom na upisanu godinu studija. Dobivene spoznaje mogu pridonijeti usmjeravanju obrazovanja sadašnjih i budućih socijalnih radnika kako bi razvijali kompetencije za rad u području rodno uvjetovanog nasilja nad ženama.

Ključne riječi: socijalni rad, rod, nasilje nad ženama, seksualno nasilje, obiteljsko nasilje

Some determinants of social work students' attitudes towards gender-based violence
against women

Summary:

Researching attitudes about gender-based violence against women can impact the fight against it. The aim of this study was to examine the correlation of attitudes towards gender roles, belief in a just world and enrolled academic year with the attitudes of social work and social policy students towards gender-based violence against women. For that purpose, 227 female college students and 9 male college students enrolled into undergraduate and graduate social work and social policy studies, with an average age of 24, participated in this study. Students were directly and virtually invited to fill out an anonymous online questionnaire. The results show a correlation between attitudes towards gender roles and general belief in a just world on one side and attitudes towards sexual and domestic violence on the other. To be exact, people who demonstrate more traditional attitudes towards gender roles and have a higher belief in a just world also accept more myths about sexual and domestic violence. The research shows no difference in attitudes towards sexual and domestic violence regarding the student's enrolled academic year. This knowledge can greatly contribute to the education of currently employed and future social workers, so that they are able to develop competences for working with gender-based violence against women.

Key words: social work, gender, violence against women, sexual violence, domestic violence

Izjava o izvornosti

Ja, Lana Kotlo, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica diplomskog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Ime i prezime: Lana Kotlo

Datum: 27.02.2023.

1. UVOD

U posljednjih nekoliko desetljeća, nasilje nad ženama je sve više prepoznato kao ozbiljna prijetnja društvu koja pogađa velik broj žena i koja za sobom ostavlja destruktivne posljedice. Feministički slogan "*The personal is political.*" odlično reprezentira povijesni tijek promjene percepcije te vrste nasilja od privatnog do društvenog problema. Osim toga, upozorava na postojanje makrosocioloških čimbenika kojima se treba pojačano baviti, a koji imaju izravan učinak na prevalenciju nasilja nad ženama u nekom društvu. Svjetska zdravstvena organizacija (WHO, 2021.) je između 2000. i 2018. godine provela jedno od najvećih istraživanja pojavnosti rodno uvjetovanog nasilja nad ženama. Podaci pokazuju da je skoro svaka četvrta žena (26 %) starija od 15 godina s iskustvom veze barem jednom u životu bila izložena nekom obliku fizičkog i/ili seksualnog nasilja od strane intimnog partnera, a da je desetina (10 %) istome bila izložena u posljednjih 12 mjeseci od istraživanja. Agencija Europske unije za temeljna prava (FRA, 2015.) u svom istraživanju za područje EU pronalazi da je jedna od tri žene, točnije 33 %, doživjela neki oblik tjelesnog i/ili seksualnog zlostavljanja od svoje 15. godine te da je oko 8 % žena doživjelo tjelesno i/ili seksualno nasilje unazad posljednjih 12 mjeseci. Nadalje, čak jedna od 20 žena bila je žrtva silovanja od svoje 15. godine života. Od žena koje navode da su doživjele seksualno nasilje od osobe koja nije njihov partner, čak jedna od 10 žena navodi da je u nasilje bilo uključeno više počinitelja. Ako se odgovori na ista pitanja promotre za Republiku Hrvatsku, onda se vidi da je 21 % žena imalo iskustvo tjelesnog i /ili seksualnog nasilja jednom od svoje 15. godine života te da je 5 % isto doživjelo u posljednjih 12 mjeseci.

Pored brojnosti žena koje su proživjele nasilje, problematičan je i opseg njegovih posljedica, od kojih će samo neke biti istaknute u nastavku. Žene koje su proživjele nasilje imaju pet puta veće šanse za razvitak psihičkog poremećaja i pratećih somatskih simptoma te više od šest puta veću šansu za konzumaciju lijekova za smirenje i antidepresiva (Montero i sur., 2011., prema Wendt i Zannettino, 2015.). Osobe koje su proživjele silovanje prijavljuju više razine depresije, anksioznosti, posttraumatskog stresnog poremećaja, seksualne disfunkcije, poteškoća u socijalnoj prilagodbi i negativnih posljedica na samopouzdanje (Yuan i sur., 2006., Postma i sur., 2013., Hayes i sur., 2013., Perilloux i sur., 2012., Zinzow i sur., 2011., svi

prema Baldwin-White i Elias-Lambert, 2016.). Za žrtve silovanja postoji 13 puta veća šansa da će počiniti samoubojstvo nego osobe koje nikada nisu bile viktimizirane (Institute for Justice, 2007., prema Baldwin-White i Elias-Lambert, 2016.). Kada se promotri gubitak ekonomske dobiti te javni trošak na zdravstvene, pravne, socijalne i druge usluge koje je potrebno pružiti u svezi s nasiljem nad ženama, procjenjuje se da je trošak rodno uvjetovanog nasilja na razini Europske unije oko 366 milijardi eura godišnje te oko 4 milijarde eura za Republiku Hrvatsku (European Institute for Gender Equality, 2021.).

Bez obzira na ozbiljnost zločina, silovanje i drugo seksualno nasilje smatraju se dvoma najmanje prijavljivanim kaznenim djelima u društvu zbog stigme koja se veže na žrtve te načina na koji se ova vrsta zločina percipira (Grubb i Turner, 2012.). U Republici Hrvatskoj se nešto manje od 10 % počinitelja nasilja nad ženama kažnjava bezuvjetnom kaznom zatvora, dok su drugi uglavnom kažnjavani relativno blagim novčanim kaznama te uvjetnim zatvorskim kaznama (Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova, 2020.). U posljednjih se pet godina primjećuje ustaljen trend smanjenja broja evidentiranih osoba koje su počinile prekršaj obiteljskog nasilja, pri čemu je broj pao s 11 506 osoba u 2017. godini na 8 368 osoba u 2021. godini. S druge strane, primjetan je rast broja evidentiranih osoba koje su počinile nasilno kazneno djelo prema bliskim osobama s 3 073 osobe u 2017. na 6 452 osobe u 2021. godini. Broj kaznenih djela spolnog odnošaja bez pristanka te silovanja koji su 2019. godine objedinjeni u jedinstveno kazneno djelo silovanja također ustaljeno raste sa 128 u 2017. godini na 194 u 2021. godini. Iako se prelazak iz prekršajne u kaznenu sferu može objasniti senzibilizacijom uključenih aktera, Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova kontinuirano upozorava na trend brutalizacije nasilja nad ženama. Nedostatak organiziranog sustava ranog prepoznavanja i prevencije nasilja, nedovoljno rodno senzibilizirani pristup policije i pravosuđa, blage prekršajne kazne, nedovoljan broj izrečenih mjera zaštite i mnogi drugi čimbenici dugoročno odvrćaju žene žrtve od prijavljivanja lakših oblika nasilja dok god ono ne postane teže, odnosno evoluiru u kaznenu sferu, pri čemu posljedice za žrtve postaju opasnije (Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova, 2018., 2019., 2020., 2021., 2022.). Sve navedeno ukazuje na to da je nasilje nad ženama pojava na čijem suzbijanju treba nastaviti raditi.

1.1. Radikalni feminizam

Jedna od teorija koja pokušava objasniti nasilje nad ženama jest feministička teorija, točnije pravac radikalni feminizam. Rod je temeljni koncept koji se pojavljuje u feminističkim teorijama. Dok je spol karakteristika pojedinca ukorijenjena u biologiji, anatomskim i fiziološkim razlikama koje uvjetuju razlike u fizičkoj pojavnosti i reproduktivnim organima, rod se odnosi na nebiološke, kulturalno i društveno uvjetovane razlike između žena i muškaraca (Calhoun, Light i Keller, 1994., Wharton, 2005., Milić, 2007., svi prema Kamenov i Galić, 2011.). Prema Konvenciji Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (u daljnjem tekstu: Istanbulska konvencija) rod podrazumijeva društveno oblikovane uloge, ponašanja, aktivnosti i osobine koje određeno društvo smatra prikladnima za žene i muškarce (Ured za ravnopravnost spolova, 2014.). On uključuje slike, predodžbe, očekivanja, norme, konvencije, stavove, vrijednosti, ponašanja i osjećaje koje društvo putem različitih metoda socijalizacije "utiskuje" biološkim spolovima (Kamenov i Galić, 2011.). Od najranije dobi, djevojčice i dječaci uče što znači biti muškog, odnosno ženskog spola, integriraju spoznaje u svoju sliku o sebi te prihvaćaju karakteristike koje odgovaraju njihovom rodnom identitetu, a sve uz izravnu i neizravnu povratnu informaciju okoline. Stvaranje rodnih razlika uključuje kognitivne i emocionalne elemente povezane s procesom socijalizacije, pogotovo kada se radi o stvaranju slike o sebi kao o dječaku, odnosno o djevojčici (Brückner, 2002.).

Rod predstavlja regulacijski standard koji dozvoljava, odnosno brani određen spektar osobnih izbora, kao što je izgled, odabir zanimanja i sl. (Hagemann-White, 1994., prema Brückner, 2002.). Za žene se smatra da su bolje za određene društvene uloge koje žene obično obnašaju, a za muškarce se smatra da su bolji za određene uloge koje muškarci obično obnašaju (Eagly, 1987., prema Archer i Lloyd, 2002.). Rodne uloge predstavljaju bihevioralni aspekt roda pa se najjednostavnije rečeno definiraju kao ponašanja koja se pripisuju i očekuju od muškaraca i žena u nekoj kulturi. Tradicionalni pogled na rodne uloge očekuje, na primjer, da žene preuzmu veću ulogu u brizi oko kućanstva, odgoju djece i održavanje intimne veze, dok muškarac uglavnom treba biti odgovoran za zarađivanje i fizičku zaštitu obitelji (Kamenov i Galić, 2011.). Na kulturalnoj razini, slika pasivne žene koja treba

podnijeti nevolje te žrtvovati vlastite interese za boljitak svoje obitelji te slika aktivnog muškarca koji treba uzeti što mu pripada i koji je glava obitelji, od centralne su važnosti za razumijevanje dinamike obiteljskog nasilja (Brückner, 2002.). Neki smatraju da se razlike u društvenom statusu žena i muškaraca primarno temelje na vrsti uloga koje žene, odnosno muškarci obnašaju. Njihova pretpostavka je da promjena uloga može dovesti do promjene u razini stereotipnih očekivanja koja postoje u vezi roda (Archer i Lloyd, 2002.).

Danas se može razlikovati više pravaca feminizma, kao što je post-strukturalistički, radikalni, liberalni, intersekcijski, strukturalistički, materijalistički i dr. Bez obzira na razlike koje među njima postoje, ono što ih ujedinjuje je ideja da privilegirani društveni položaj muškaraca oblikuje živote žena, djece i muškaraca na bezbroj načina te da pravednije društvo ne može biti ostvareno bez transformacije tih društvenih odnosa (Wendt i Moulding, 2016.). Premda postfeministički diskurs predlaže da je jednakost u današnjem svijetu dostupna svim ženama, i dalje postoje rodno utemeljeni problemi. Žene danas čine većinu siromašnih u zapadnom svijetu, nasilje nad ženama od strane muškaraca se nije značajno smanjilo, žene će tri puta češće imati probleme mentalnog zdravlja te ostaju podzastupljene u skoro svakom području društvene moći i odlučivanja (Wendt i Moulding, 2016.). Problemi muškaraca ujedno često izazovu veću društvenu reakciju jer većom vidljivošću ometaju ostale članove zajednice, dok problemi žena često ostaju neadresirani te nevidljivi (Brückner, 2002.). Iako je ideja da žene trebaju imati ista prava kao i muškarci danas učestalo verbalizirana u javnosti, svakodnevni društveni obrasci ponašanja ostaju oblikovani prešutnim, ponekad i podsvjesnim, stavovima o tome da žene, njihova prava i odgovornosti trebaju biti različite od muškarčevih (Wendt i Moulding, 2016.). Spol je faktor unutar društvene hijerarhije u jednakoj mjeri kao što su klasa i rasa. Društvene strukture uzrokuju nejednakost žena i muškaraca kroz podjelu rada i distribuciju moći, a kultura stvara hijerarhične polarizirane koncepte maskuliniteta i feminiteta (Brückner, 2002.). Načelo rodne jednakosti zagovara ukidanje svih oblika društvene stratifikacije između muškaraca i žena, bez obzira na biološke razlike koje postoje između njih te se zalaže za jednake mogućnosti korištenja dobara, resursa, političke moći i društvenog statusa (Kamenov i Galić, 2011.).

Istanbulska konvencija smatra nasilje nad ženama

kršenjem ljudskih prava i oblikom diskriminacije žena i označava sva djela rodno utemeljenog nasilja koja imaju za posljedicu ili će vjerojatno imati za posljedicu tjelesnu, seksualnu, psihičku ili ekonomsku štetu ili patnju žena, uključujući prijetnje takvim djelima, prisilu ili namjerno oduzimanje slobode, bilo da se pojavljuju u javnom ili privatnom životu (Ured za ravnopravnost spolova., 2014.:7).

Nasilje nad ženama se može opisati kroz različite modalitete ponašanja pa tako postoji fizičko nasilje; primjerice udaranje, guranje, šamaranje, gušenje, treskanje, fizičko zadržavanje i dr., psihičko nasilje; primjerice vrijeđanje, uhođenje, prijetnje, zastrašivanje, zabrane, kontroliranje i dr., seksualno nasilje; primjerice silovanje, neželjeno dodirivanje, prisiljavanje na masturbaciju, neželjene seksualne primjedbe i dr. te ekonomsko nasilje; primjerice uništavanje imovine, onemogućavanje korištenja vlastite ili zajedničke imovine, zabrana raspolaganja vlastitim prihodima, zabrana rada i dr. Nadalje, pojam rodno utemeljenog nasilja nad ženama označava nasilje usmjereno na ženu zbog toga što je žena ili koje nerazmjerno pogađa žene. Neki od najčešćih pojavnih oblika rodno utemeljenog nasilja uključuju nasilje u obitelji, seksualno uznemiravanje, silovanje, prisilni brak, zločini počinjeni u ime "časti" i sakaćenje ženskih spolnih organa (Ured za ravnopravnost spolova., 2014.). Sukladno definiciji rodno uvjetovanog zločina, u Hrvatskoj su u 2021. godini žene činile 79 % svih žrtava kaznenog djela nasilja u obitelji te 100 % svih žrtava silovanja (Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova, 2022.). Iako je Hrvatska 2018. godine uz određene napore ratificirala Istanbulsku konvenciju, Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova (2020.) ocjenjuje da relevantni propisi u području zaštite od nasilja i dalje ne prepoznaju njegovu rodnu utemeljenost, nedovoljno ga kriminaliziraju te u konačnici pružaju samo deklaratornu, ali ne i stvarnu zaštitu žrtvama.

Preambula Istanbulske konvencije prepoznaje da je nasilje nad ženama manifestacija povijesno nejednakih položaja muškaraca i žena koji su doveli do diskriminacije i dominacije nad ženama. Iako je nasilje nad ženama posljedica, ono je ujedno i strukturalni mehanizam pomoću kojeg se nejednakosti održavaju prisilno stavlajući žene u podređen položaj u odnosu na muškarce (Ured za ravnopravnost spolova., 2014.). Radikalni feminizam tvrdi da se opseg rodno uvjetovanog nasilja

može objasniti kao ekstremna posljedica hijerarhične strukture odnosa između spolova koja opravdava podčinjavanje žena. Muškarci kroz upotrebu psihičkog, fizičkog i seksualnog nasilja vrše socijalnu kontrolu nad ženama (Rush, 1980., Dworkin, 1981., svi prema Dominelli, 2002.). Sustav rada, porezni sustav, pravni sustav i sustav socijalne skrbi sadrže patrijarhalne komponente koje podupiru muško nasilje (Wendt i Zannetino, 2015.). Bez strukturalne komponente, pojedini slučajevi muškog nasilja ne bi nestali u potpunosti, ali bi izgubili svoju društvenu i kulturalnu potporu (Brückner, 2002.). Slučajevi nasilja, kod kojih je socijalna kontrola kroz nasilje izražena, fenomen su kod kojeg mnogi oblici nasilja nisu prepoznati kao nasilje, počinitelji pokazuju malo ili nimalo straha od kazne te se vrlo rijetko osjećaju krivima za počinjeno nasilje (Godenzi, 1996., prema Brückner, 2002.). Obiteljsko nasilje je tehnika kojom muškarci stavljaju žene u podređeni položaj u sferi obiteljske okoline kroz snižavanje žrtvinog samopouzdanja i povećanje straha dok ih u isto vrijeme okrivljuju za intimni teror koji im se događa, nerijetko ih izolirajući od izvora socijalne, emocionalne i intelektualne podrške (Peters, 2003.). Pregledom relevantne znanstvene literature, Hockett i sur. (2009.) zaključuju da seksualno nasilje kao oblik dominacije radi ostvarivanja moći nad ženama najbolje potkrijepljeno objašnjenje za njegovo postojanje.

1.2. Feministički socijalni rad

Razvoj i djelovanje socijalnog rada je, s obzirom na različiti vremenski, geografski i kulturni kontekst, pod utjecajem različitih teorijskih usmjerenja. Feministički socijalni rad je teorijska škola dvadesetog stoljeća koja se razvija pod utjecajem feminističkog pokreta. Jedna od najprominentnijih teoretičarki tog područja, Lena Dominelli (2002.), definira feministički socijalni rad kao smjer socijalnog rada koji kao polaznu točku u svojoj analizi uzima iskustva žena te koji se usredotočuje na poveznice između pozicije žene u društvu te njenih individualnih potreba. On također stvara egalitarne odnose između korisnika i socijalnog radnika te adresira strukturalne nejednakosti s kojima se žene nose. Holistički pristup koji obuhvaća brojne napetosti i raznolike oblike opresije nad ženama je u središtu feminističkog socijalnog rada. Neka od njegovih glavnih načela uključuju

vrednovanje ženskih snaga, prepoznavanje različitosti, vjerovanje u sposobnost svake žene da samostalno donosi odluke za sebe i traženje kolektivnih rješenja za individualne probleme. On prepoznaje da neki individualni problemi žena imaju svoje uzroke na društvenoj razini te da se trebaju rješavati na obje razine. Feministički socijalni rad prepoznaje isprepletenost ljudskih odnosa i shvaća da ono što se događa pojedincu ili pojedinoj skupini ima implikacije za sve ostale (Dominelli, 2002., prema White, 2007.).

Neki ocjenjuju da cjelokupna profesija socijalnog rada i dalje nije u potpunosti priznala široku rasprostranjenost seksizma u društvu, kako u praksi, tako i u svom obrazovnom kurikulumu. To je posebno problematično ako se u obzir uzme da je socijalni rad prevladavajuće ženska profesija koja pomaže ogromnom broju potrebitih žena i koja adresira ogroman broj problema koji većinski pogađaju žene, kao što je feminizacija siromaštva, samohrano roditeljstvo, briga za starije, a na kraju krajeva i obiteljsko nasilje (Carter i sur., 1994.). Iako socijalni radnici imaju značajnu ulogu u prevenciji i intervenciji u slučajevima nasilja nad ženama, ono je i dalje podzastupljena tema u socijalnom radu (McMahon i Schwartz, 2011., prema Baldwin-White i Elias-Lambert, 2016.). Socijalni rad je profesija koja pretežito pruža usluge za žene od strane žena (Orme, 2013., prema Wendt i Moulding, 2016.). Iako su žene brojčano nadmoćne među zaposlenima u socijalnom sektoru te unutar obrazovanja o socijalnom radu, muškarci i dalje prevladavaju na položajima vodstva i prestiža (Jones i sur., 2019.). Žene su 2018. godine činile 81,6 % zaposlenih socijalnih radnika u Sjedinjenim Američkim državama (U.S. Department of Labor, 2018., prema Greubel, 2019.). Procjenjuje se da su u 2019. godini žene činile 81,56 % zaposlenih u sustavu socijalne skrbi na razini Europske Unije. Procjene za Republiku Hrvatsku se kreću oko 85 % (FESE, 2019.).

Ravnoteža moći je u današnje doba povoljnija među zaposlenima u sustavu visokog obrazovanja, ali muškarci i dalje pretežito zauzimaju menadžerske pozicije visokog statusa i visokih plaća u socijalnom sektoru (Pease, 2011., prema Jones i sur., 2019.). Prosječna članica akademske zajednice koja se bavi feminističkim socijalnim radom često je višestruko marginalizirana; zbog svog spola, zbog toga što je socijalni rad kao profesija podcijenjena te zbog feminističkog aspekta koji sve više gubi na važnosti (Romero i Villena, 2018.). Barretti, (2011., prema Greubel, 2019.)

je, prateći 17 znanstvenih časopisa orijentiranih na socijalni rad, otkrio da se broj radova koji govore o ženama ili ženskim problemima smanjio za 18,5 % u periodu od dvadeset godina koje su prethodile istraživanju. Romero i Villena (2018.) smatraju da se privatizacija znanosti polako probija u društvene znanosti pa tako i socijalni rad. Smatraju da je jedan od uzroka marginalizacije feminističkog socijalnog rada unutar znanstvene zajednice to što nije isplativ u terminima ekonomske vrijednosti.

Uzroci marginalizacije feminističkog socijalnog rada mogu se pronaći i u promjeni prevladavajućih društvenih filozofija. Treći val feminizma je sa sobom donio diverzifikaciju njegovih smjerova i ciljeva. Mnogi prigovori feminističkom pokretu bili su usmjereni ideji da feminizam zagovara interese bijelih, heteroseksualnih, zapadnjačkih žena srednje klase te da zanemaruje problema s kojima se različite podskupine žene susreću. Naglašavanje različitosti je s vremenom oslabilo iluziju homogenosti pokreta (Asfar i Maynard, 1994., prema White, 2007.). Nadalje, Bolzan i sur. (2001., prema Jones i sur., 2019.) zaključuju da se nakon 1990-tih godina počelo smatrati da je feminizam ispunio svoju ulogu te da se nakon tog perioda interes za ženske studije ili feminizam smanjuje unutar akademske zajednice, a sve to je praćeno studentskim nedostatkom smatranja da je feminizam relevantan za njihove živote ili praksu socijalnog rada. Sama riječ *patrijarhat* je postala višestruko osporavana, obilježena negativnim konotacijama te zamijenjena pojmovima kao što su *male-dominated society*, *teorije seksualne nejednakosti* ili *feministička perspektiva*, dok je centralni koncept patrijarhata, sustav muške dominacije i ženske subordinacije, opstao u literaturi pomoći prikrivenog jezika (Hunnicut, 2009.). I na kraju, feminizam je pokret koji pripada modernizmu te ima jednu "istinu" koja govori o patrijarhatu kao sustavu opresije nad ženama (Wendt i Moulding, 2016.). Postmodernistički utjecaj na socijalni rad promiče odmak od univerzalnih istina prema dekonstrukciji, relativnosti, individualizmu i različitosti (White, 2007.). Današnji socijalni rad veću važnost stavlja na osobne čimbenike problema, nego na interpersonalne ili okolišne (Rosen i Livne, 1992., prema Carter i sur., 1994.).

Feministički socijalni rad ima kapacitet nadići fragmentiranost postmodernizma te podsjetiti socijalni rad da je jedna od njegovih glavnih zadaća

razumjeti i iskorijeniti ustaljene uzorke društvene nejednakosti koja pogađa neke skupine više nego ostale (Dominelli, 2002.). Najnoviji trendovi u obrazovanju socijalnih radnika pokazuju da je u njega nužno uključiti rodnu perspektivu. Kompetentni socijalni radnici trebaju imati znanja koja omogućuju promišljanje o rodu i spolu te koja olakšavaju senzibilizaciju za rad sa ženama. Takvi socijalni radnici će biti zainteresirani za probleme žena te spremni kroz suradni odnos osnažiti žene da se suoče s unutarnjim i vanjskim konfliktima (Branica, 2004.). Obrazovni kurikulum u sebi treba sadržavati sadržaje na temu rodnog identiteta, seksualne orijentacije, rodno uvjetovanog nasilja, reproduktivnih prava, interseksijskog feminizma, toksičnog maskuliniteta, trgovanja ljudima, seksizma, mizoginije te roda i spola u politici (Greubel, 2019.). Freeman (1990.) je proveo istraživanje nad predavačima u certificiranim ustanovama za obrazovanje u području socijalnog rada. Oni koji se identificiraju kao feministi i oni koji se tako ne identificiraju slično procjenjuju probleme žena u mikro sustavu. Kada upitani o tome koliko je značajan utjecaj problema u makro sustavu na žene, kao što su siromaštvo, nedostatak žena u politici, nedostatak ženskih uzora, feministički nastrojani predavači su takve probleme procjenjivali ozbiljnije od onih koji se nisu identificirali kao feministi.

1.3. Stavovi o rodno uvjetovanom nasilju nad ženama

Stav je relativno trajna i općenita ocjena predmeta, osobe, grupe, teme ili koncepta koja se kreće u rasponu od negativne do pozitivne. Stavovi pružaju kratku procjenu ciljanih objekata te često proizlaze iz specifičnih uvjerenja, emocija i prošlih ponašanja povezanih s tim objektima (APA, 2015.). U današnje vrijeme, očiti seksistički stavovi više nisu društveno prihvatljivi pa se stoga seksizam javlja u prikrivenim oblicima (Archer i Lloyd, 2002.). Patrijarhat je povezan s postojanjem stereotipnih razmišljanja o odnosu između spolova koji pružaju političko i društveno obrazloženje za nasilje i neravnopravnost. Patrijarhalni stavovi označavaju žene kao pasivne, poslušne i popustljive te jačaju uvjerenje da je podčinjenost žena prirodna ili ispravna (Driskell, 2008.). Današnji stereotipi nisu jednaki onima od prije trideset godina pa je moderni seksizam usmjeren na poricanje kontinuirane diskriminacije

žena, antagonizam naspram feminističkih zahtjeva i manjak potpore za politike čiji je glavni cilj pomoć ženama (Swim i sur., 1995., prema Gerger i sur., 2007.).

1.3.1. Pogrešna uvjerenja o silovanju

Mitovi ili pogrešna uvjerenja su posebno zanimljiva vrsta seksističkih stavova kada se radi o dvjema specifičnim vrstama nasilja nad ženama, točnije silovanju i obiteljskom nasilju. Prvi značajniji korak u definiranju i mjerenju pogrešnih uvjerenja o silovanju 1980. učinila je Martha R. Burt. Ona definira mitove o silovanju kao "štetna, stereotipna ili pogrešna uvjerenja o silovanju, žrtvama silovanja i silovateljima" (Burt, 1980.:217). Značajnom se smatra i proširena definicija mitova o silovanju koja kaže da su to "stavovi i uvjerenja koji su najčešće pogrešni, ali su široko rasprostranjeni i duboko ukorijenjeni, a koji služe poricanju i opravdavanju muške seksualne agresije nad ženama" (Lonsway i Fitzgerald, 1994.:134). Gerger i sur. (2007.) smatraju da su ove dvije definicije nepotrebno restriktivne iz dva razloga. Prvo, često je nemoguće utvrditi pogrešnost mitova zbog toga što ih je nemoguće empirijski potvrditi (npr. "Mnoge žene *potajno* žele grub seks.") ili zbog toga što su u svojoj prirodi preskriptivni (npr. "Žene *trebaju* biti više odgovorne za vlastitu zaštitu od silovanja."). Drugo, nije potrebno mitove okarakterizirati kao široko rasprostranjene jer to sadrži implikaciju da bi stavovi koji nisu toliko rašireni ili koji s vremenom imaju sve manje potpore gube status mita. Zbog toga predlažu da se mitove o silovanju definira, ne kao neistinita, već moralno pogrešna uvjerenja u etičkom smislu te predlažu sljedeću definiciju:

Mitovi o silovanju su deskriptivna ili preskriptivna uvjerenja o silovanju (i.e., o njegovim uzrocima, kontekstu, posljedicama, počiniteljima, žrtvama i njihovim interakcijama) koji služe poricanju, ublažavanju ili opravdavanju seksualnog nasilja kojeg muškarci čine nad ženama. (Gerger i sur., 2007.: 423.)

Iako pojam mitovi o silovanju prevladava u anglofonoj literaturi, hrvatski znanstveni radovi uz njega često koriste pojam pogrešna uvjerenja. Ovaj rad će koristiti ta dva pojma kao sinonime koji u sebi sadrže sintezu gore navedenih definicija. Premda postoje međukulturalne razlike u sadržaju mitova, može se uočiti dosljedan set obilježja pri čemu pogrešna uvjerenja o silovanju krive žrtvu za to što je silovana,

izražavaju nevjericu prema tvrdnjama da se silovanje dogodilo, oslobađaju odgovornosti počinitelja silovanja i aludiraju na to da obično samo određene vrste žena budu silovane (Bohner i sur., 1998., Briere, i sur., 1985., Burt, 1980., Burt, 1991., Costin, 1985., Gerger i sur., 2007., Lonsway i Fitzgerald, 1994., Lonsway i Fitzgerald, 1995., svi prema Grubb i Turner, 2012.). Prilikom osmišljavanja široko upotrebljavane Illinois skale prihvaćanja mitova o silovanju, Payne i sur. (1999.) predlažu sedam glavnih kategorija pogrešnih uvjerenja: 1) "tražila je to"; 2) "nije bilo silovanja"; 3) "nije ju mislio silovati"; 4) "ona je to htjela"; 5) "lagala je"; 6) "silovanje je beznačajan događaj" i 7) "silovanje je devijantan čin".

Pogrešna uvjerenja o seksualnom nasilju imaju niz štetnih posljedica za žrtve silovanja, ali i društvo u cjelini. Grubb i Turner (2012.) navode tri najznačajnije skupine učinaka na to kako ljudi gledaju na žrtve silovanja, kako se prema njima odnose te kako se širi kultura prihvaćanja silovanja. Kao prvo, mitovi usmjereni na neistinitost tvrdnji o silovanju stvaraju pogrešnu percepciju o tome koliko često žene lažno prijavljuju silovanje. Ta brojka je sustavno preuveličana ako se uzme u obzir da istraživanja postotak lažnih prijava procjenjuju na oko 2 % (Allison i Wrightsman, 1993., Lonsway i Fitzgerald, 1994., svi prema Grubb i Turner, 2012.). Drugo, visoka razina prihvaćanja mitova o silovanju ukazuje na veću spremnost muškaraca na počinjenje silovanja te povećanu šansu da će stvarno počiniti silovanje (Bohner i sur., 1998., Briere i Malamuth, 1983., Malamuth, 1981., Malamuth i Check, 1985., Tieger, 1981., svi prema Grubb i Turner, 2012.). Jedno od objašnjenja je da mitovi služe kao neutralizatori društvenih zabrana činjenja štete drugima ako počinitelji osjete poriv za nasilnim seksualnim ponašanjem. I treće, pogrešna uvjerenja o silovanju pridonose razvoju kulture okrivljavanja žrtve pri čemu se odgovornost za silovanje pripisuje ponašanju žrtve, a počinitelj se oslobađa krivnje. Jedan od najranijih nalaza otkriva da je visoka prisutnost mitova o silovanju pozitivno povezana s atribucijom krivnje žrtvi, a negativno povezana s atribucijom krivnje počinitelju (Jones i Aronson, 1973., prema Gerger i sur., 2007.). Bez obzira na protok vremena, ova skupina stavova i dalje ima razoran učinak na diskrecijsku ocjenu pravosudnih tijela prilikom prijavljivanja seksualnih zločina ili odlučivanja o podizanju optužnice za ista.

Muškarci u većoj mjeri prihvaćaju pogrešna uvjerenja o seksualnom nasilju nego žene (Ashton, 1982., Barnett i Feild, 1977., Blumberg i Lester, 1991., Borden i sur., 1988., Brady i sur., 1991., Dull i Giacompassi, 1987., Ellis i sur., 1992., Fonow i sur., 1992., Gilmartin-Zena, 1987., Jenkins i Dambrot, 1987., Larsen i Long, 1988., Margolin i sur., 1989., Muehlenhard i Linton, 1987., Reilly i sur., 1992., Spanos i sur., 1991., Tieger, 1981., svi prema Lonsway i Fitzgerald, 1994.). Anderson i sur. (1997.) su u svojoj meta-analizi 72 studije koje obrađuju stavove prema silovanju pronašli da muškarci, osobe starije dobi i osobe nižeg socioekonomskog statusa u većoj mjeri izražavaju podržavajuće stavove o silovanju. Kognitivni korelati meta-analize podržavajućih stavova o silovanju uključuju tradicionalne stavove o rodnim ulogama, antagonistička uvjerenja o seksualnom odnosu muškaraca i žena, potrebu za moći i dominacijom, agresivnost te konzervativna politička uvjerenja. Muški spol sudionika jednog istraživanja predviđa umanjivanje odgovornosti osobe optužene za silovanje i pripisivanje veće odgovornosti žrtvi silovanja u danom izmišljenom scenariju, pri čemu je ova pojava u potpunosti bila posredovana od strane razine prihvaćanja pogrešnih uvjerenja o silovanju (Hammond i sur., 2011.).

Već u počecima istraživanja mitova u silovanju ne nedostaje podataka o tome da su ona povezana s prisutnošću negativnih i stereotipnih stavova o ženama (Bunting i Reeves, 1883., Check i Malamuth, 1983., Fischer, 1986., Fonow i sur., 1992., Larsen i Long, 1988., Mayerson i Taylor, 1987., Muehlenhard i MacNaughton, 1988., Quackenbush, 1989., Spanos i sur., 1991., Weidner, 1983., Costin, 1985., Costin i Schwarz, 1987., Hall i sur., 1986., Murphy i sur., 1986., Ward, 1988., svi prema Lonsway i Fitzgerald, 1994.). Prisutnost rodnih stereotipa, uz prihvaćanje interpersonalnog nasilja, seksualni konzervativizam te agresivna seksualna uvjerenja, objašnjava značajni dio razlike u prisutnosti mitova o silovanju (Burt, 1980.). Locke i Mahalik (2005., prema Hockett i sur., 2009.) nalaze da je viša razina prihvaćanja pogrešnih uvjerenja o silovanju povezana s višim rezultatom na ljestvici konformiranja maskulinim rodnim normama koje se tiču moći nad ženama, interpersonalne moći, prezira naspram homoseksualnih muškaraca te vjerovanja da je emocionalna veza sa seksualnom partnericom loša. U svom vlastitom radu, Hockett i sur. (2009.) potvrđuju da je uvjerenje o superiornosti jednog spola ili spolne orijentacije značajan prediktor za objašnjenje pojavnosti mitova o silovanju. Oni koji

imaju višu razinu prihvaćanja pogrešnih uvjerenja o silovanju imaju i višu razinu neprijateljstva prema ženama (Briere, 1987., Hall i sur., 1986. Lonsway i Fitzgerald, 1995., Monto i Hotaling, 2001., svi prema Peters, 2003.).

Nalazi istraživanja pokazuju da osobe koje u većoj mjeri prihvaćaju pogrešna uvjerenja o silovanju ujedno imaju tradicionalnije stavove o rodnim ulogama, u većoj mjeri prihvaćaju ideju da je odnos između spolova po svojoj prirodi suparnički, iskazuju agresivne stavove prema ženama te su općenito blagonakloniji prema interpersonalnom nasilju i nasilju općenito (Payne i sur., 1999.). Više krivnje za silovanje se atribuiraju ženama za koje se smatra da krše norme tradicionalnih rodnih uloga, nego onima koje se ponašaju u skladu s njima (Grubb i Turner, 2012.). Finn (1986.) je ispitao ulogu rodnih uloga, spola i rase u stavovima koji opravdavaju muško nasilje nad ženom u braku te otkrio da su tradicionalne rodne uloge naj snažniji prediktor legitimizacije nasilja. Willis (1992.) pokazuje da osobe koje imaju tradicionalnije stavove prema rodnim ulogama u manjoj mjeri procjenjuju iskaz žrtve silovanja kao istinit nego osobe s egalitarnijim stavovima, s još većom razlikom u procjeni istinitosti za žrtve koje tvrde da su silovane od strane intimnog partnera. Osobe s tradicionalnijim stavovima su također u većoj mjeri okrivljavale žrtvu, rjeđe procjenjivale da žrtva nije dala pristanak za seksualni odnos, u manjoj mjeri ocjenjivale patnju žrtve kao značajnu te rjeđe iskazivali da postoji vjerojatnost ponavljanja silovanja. Zanimljivo je istaknuti da je 89 % svih ispitanika te studije s izmišljenim slučajem ocijenilo da je osoba kriva za počinjenje silovanja, što pokazuje koliko je važno uključiti različite aspekte stavova o nasilju nad ženama.

Kako je perspektiva socijalnih radnika uključenih u borbu protiv rodno utemeljenog nasilja važan čimbenik za predviđanje njihove kompetentnosti u tom području, neka istraživanja su se usmjerila na proučavanje stavova studenata socijalnog rada. Jedna američka studija je otkrila razliku između studenata preddiplomskog i diplomskog studija na dvije različite skale za mjerenje razine prihvaćanja mitova o silovanju. Studenti diplomskog studija su u većoj mjeri prihvaćali takve mitove od studenata preddiplomskog studija. Ovakvi nalazi su suprotni očekivanjima autora, ali je jedno od mogućih objašnjenja dob sudionika. Kako osobe starije dobi obično imaju tradicionalniji stav prema rodnim ulogama, moguće je da je dob bila značajniji faktor nego obrazovanje (Baldwin-White i Elias-

Lambert, 2016.). Iako je slična studija u južnoj Africi također pokazala da stariji studenti socijalnog rada u većoj mjeri prihvaćaju mitove o silovanju, također je otkrivena značajna razlika s obzirom na napredak u studiju. Studenti četvrte godine su značajno manje prihvaćali mitove o silovanju nego studenti prve godine. Viša razina prihvaćanja pogrešnih uvjerenja je potvrđena kod studenata koji su se u većoj mjeri samoidentificirali kao feministi (Matthews i sur., 2018.). Španjolsko istraživanje nad studentima socijalnog rada, medicine, sestrištva i fizioterapije pokazuje da oni čiji su stavovi bliskiji feminističkom pokretu imaju osvještene stavove prema rodno utemeljenom nasilju. Ovo istraživanje nije pronašlo razliku u stavovima s obzirom na jesu li studenti prošli poseban trening na temu feminizma, rodne ravnopravnosti i/ili rodno utemeljenog nasilja. Značajno je dodati da čak 70 % smatra kako je obrazovanje koje dobivaju iz tog područja nedostatno (Berbegal-Bolsas i sur., 2022.).

1.3.2. Pogrešna uvjerenja o obiteljskom nasilju

Pogrešna uvjerenja o silovanju su bila definirana i istraživana od 80-tih godina prošlog stoljeća, no pogrešna uvjerenja o obiteljskom nasilju, najčešćem obliku nasilja nad ženama, nisu toliko prisutna u literaturi. Značajan pomak u njihovom istraživanju čini Jay Peters koji prepoznaje sličnosti između te dvije vrste mitova. U suštini, mitovi o silovanju te mitovi o obiteljskom nasilju imaju zajedničke karakteristike. Prema Petersu (2003.), pogrešna uvjerenja o obiteljskom nasilju su stereotipna vjerovanja koja se uklapaju u širi sistem negativnih uvjerenja o ženama, nasilju nad ženama te stereotipima o rodnim ulogama. Ako se u obzir uzme socijalizacijska pozadina usvajanja obje vrste mitova, postojanje jedne bi trebalo ukazivati na postojanje druge. I jedni i drugi služe tome da minimiziraju nasilje, okrivljuju žrtvu te oslobode odgovornosti počinitelja nasilja nad ženama. Sukladno tome, Peters pogrešna uvjerenja o obiteljskom nasilju definira kao stereotipne stavove i uvjerenja koja su uglavnom pogrešna, ali su široko rasprostranjena, a koja služe minimiziranju, poricanju ili opravdavanju agresije nad ženama u intimnim vezama. U svojoj definiciji obuhvaća različite oblike nasilja koje intimni partneri čine uključujući fizičko, seksualno, psihičko, emocionalno i financijsko nasilje. On

ga naziva obiteljskim nasiljem, umjesto partnerskim nasiljem, zbog široke prepoznatljivosti pojma i fleksibilnosti koje omogućava integraciju roda i spola u njegovu analizu, ali ne pretpostavlja postojanje bračne zajednice između partnera. Prilikom stvaranja vlastitog mjernog instrumenta uvelike se oslanja na Johnsonov (1995., prema Peters, 2003.) pojam patrijarhalnog terorizma; vrstu nasilja između intimnih partnera čiji je cilj uspostavljanje i zadržavanje društveno sankcioniranih uzorka kontrole od strane muškaraca nad ženama unutar konteksta intimnih veza. Kao i kod mitova o silovanju, Giger i sur. (2017.) potvrđuju da prisutnost mitova o obiteljskom nasilju predviđa okrivljavanje žrtve i oslobađanje krivnje počinitelja u više hipotetskih scenarija koji su ponuđeni ispitanicima. Prisutnost pogrešnih uvjerenja o obiteljskom nasilju stvara prepreku u evaluaciji, tretmanu i intervenciji, ujedno odvraćajući žrtve od prijavljivanje nasilja te smanjujući sposobnost profesionalaca da razumiju prirodu i učinak fizičkog, psihološkog te seksualnog nasilja od strane intimnog partnera (Petretic-Jackson i sur., 2001., prema Driskell, 2008.).

Prilikom adaptacije Petersove skale za portugalski jezik, Giger i sur. (2017.) su potvrdili da je viša razina prihvaćanja pogrešnih uvjerenja o obiteljskom nasilju povezana s višom razinom desno orijentiranog autoritarizma, većom orijentacijom prema socijalnoj dominaciji jedne društvene skupine nad drugom, višim vjerovanjem u pravedan svijet i većom prisutnosti ambivalentnog seksizma. Slično kao i kod mitova o silovanju, hostilni seksizam, odnosno negativni stavovi prema osobama koje krše rodno uvjetovane društvene norme, pokazuje se kao značajni prediktor za pogrešna uvjerenja o obiteljskom nasilju (Driskell, 2008.). Tjelesno nasilje nad suprugama se događa češće u kućanstvima gdje su stavovi o rodnim ulogama najtradicionalniji (Walker, 1977., prema Hunnicutt, 2009.) Osim toga, muškarci nisu jednako strogo kažnjavani za viktimizaciju žena u državama gdje je socijalna stratifikacija po spolu izraženija (Blumberg, 1979., prema Hunnicutt, 2009.). Zaključno, vjerojatno je da će buduća istraživanja otkriti da mitovi o silovanju imaju slične, ako ne i iste, korelate kao i mitovi o obiteljskom nasilju. Dosadašnji nalazi idu u prilog tvrdnji da obje vrste mitova imaju istu teorijsku podlogu.

1.4. Atribucijska teorija

Druga značajna teorija koja pokušava objasniti postojanje mitova o silovanju te mitova o obiteljskom nasilju jest atribucijska teorija. Ta sadržajem bogata teorija objašnjava i istražuje načine na koje osobe procesuiraju svoja opažanja te dolaze do uzročno-posljedičnih objašnjenja za događaje, situacije i uvjete. Jedan od njenih zaključaka jest da pojedinci teže tome da učine svijet oko sebe smislenim pomoću objašnjavanja uzroka vlastitog i tuđeg ponašanja (Braatelian, 2020.). Atribucije su već dugo korištene u analiziranju stavova o antisocijalnom ponašanju te mnoga teorijska predviđanja imaju čvrstu empirijsku podlogu. Za početak, osnovna atribucijska pogreška kaže da ljudi precjenjuju utjecaj osobnih čimbenika čak i kada su suočeni s očitim situacijskim ograničenjima (Jones i Harris, 1967., prema Peters, 2003.) Osim toga, kako ozbiljnost nekog nepovoljnog životnog događaja raste, tako su osobe više sklone pripisivati uzroke istog osobnih obilježjima pojedinca nego okolinskim čimbenicima (Walster, 1966., prema Peters, 2003.). Osobe su također sklone nepovoljne događaje atribuirati osobnim čimbenicima što je više žrtva bila različita od njih samih (Shaver, 1970., prema Peters, 2003.) Premda postoji određen broj vrsta atribucija, vjerovanje u pravedan svijet se pokazalo kao korisna atribucija za proučavanje mitova o nasilju.

1.4.1. Vjerovanje u pravedan svijet

Vjerovanje u pravedan svijet je, prema Lerneru (1965., prema Hayes i sur., 2013.), uvjerenje osobe da postupci pojedinca dovode do odgovarajuće posljedice te da su osobe "dobivaju ono što zaslužuju" i "zaslužuju ono što dobivaju". Drugim riječima, to je skup socijalnih i kulturalnih koncepta koji opisuju u kojoj mjeri ljudi vjeruju da je svijet u kojem žive pravedan. Osobe koje iskazuju visoku razinu vjerovanja u pravedan svijet smatraju da ljudi vlastitim izborima kroje svoju sudbinu, odnosno da trebaju biti osobno odgovorni za negativne događaje u svom životu. Prihvatanje ovog načela pojedincima osigurava osjećaj kontrole, značenja i predvidivosti koji im omogućava optimistično suočavanje s budućnošću. Osim toga, vjerovanje u pravedan svijet omogućava postizanje dugoročnih životnih ciljeva. (Nudelman i Nadler, 2017., prema Braatelian, 2020.).

Osobe s visokim vjerovanjem u pravedan svijet će vjerojatnije pomoći osobi za koju procjenjuju da joj se može pomoći, odnosno za čiju patnju procjenjuju da se može zaustaviti (Miller, 1977., prema Pinciotti i Orcutt, 2017.). Strömwall i sur. (2014.) pokazuju da je vjerovanje u pravedan svijet povezano s okrivljavanjem žrtve te dodaju da je povezano s opravdavanjem počinitelja u izmišljenom scenariju silovanja od strane nepoznate osobe. Vjerovanje u pravedan svijet omogućava pojedincima da objasne, shvate i racionaliziraju ono što se događa žrtvama tako da se osjećaju zaštićeno od slične sudbine (Braatelen, 2020.). Kada se razmotre pojedini aspekti te atribucije, generalno vjerovanje u pravedan svijet je prediktor atribucije krivnje žrtvama silovanja (Pinciotti i Orcutt, 2017.). Zanimljiv je nalaz koji pokazuje da će osobe više kriviti žrtvu koja je silovana od strane intimnog partnera nego od strane nepoznate osobe (Yamawaki, 2009.).

Ako se uzme u obzir da je prihvaćanje pogrešnih uvjerenja o silovanju prediktor okrivljavanja žrtve, nije iznenađujuće da osobe koje iskazuju višu razinu vjerovanja u pravedan svijet ujedno iskazuju i višu razinu prihvaćanja mitova o silovanju. Pogrešna uvjerenja o silovanju sadrže premisu da je žena sama kriva za to što je silovana. Osobe koje vjeruju u pravedan svijet u većoj mjeri smatraju da su osobe svojim ponašanjem zaslužile što im se dogodilo (Vonderhaar i Carmody, 2015.). Često citirano istraživanje detaljnije problematizira taj odnos iznoseći nalaz da je prihvaćanje pogrešnih uvjerenja o silovanju pozitivno povezano s vjerovanjem u pravedan svijet s fokusom na drugima, ali negativno povezano s vjerovanjem u pravedan svijet s fokusom na sebi (Hayes i sur., 2013.). Drugim riječima, osobe će vjerojatnije vlastitu nesreću pripisati izvanjskim okolnostima, dok će nesreću drugih ljudi pripisati osobnoj odgovornosti te time u većoj mjeri biti u skladu s pogrešnim uvjerenjima o silovanju. Osim što postoji značajna pozitivna povezanost između više razine prihvaćanja mitova o silovanju i više razine prihvaćanje uvjerenja o pravednom svijetu, kasnija istraživanja potvrđuju da je prihvaćanje pogrešnih uvjerenja o obiteljskom nasilju također pozitivno povezano s vjerovanjem u pravedan svijet (Yamawaki, 2009., Giger i sur., 2017.).

Sukladno iznesenim teorijama i dosadašnjim empirijskim spoznajama, postavljene su hipoteze koje pokušavaju istražiti nove aspekte stavova o rodno uvjetovanom nasilju nad ženama ili već istražene odnose ispitati na novoj populaciji.

2. CILJ, PROBLEMI I HIPOTEZE ISTRAŽIVANJA

Cilj ovog istraživanja je ispitati povezanost stavova o rodnim ulogama, vjerovanja u pravedan svijet i upisane godine studija sa stavovima studentica i studenata socijalnog rada o rodno uvjetovanom nasilju nad ženama.

Problem 1: Postoji li povezanost između stavova studentica i studenata socijalnog rada o jednakosti rodnih uloga i stavova o pojedinim oblicima rodno uvjetovanog nasilja nad ženama?

Hipoteza 1: Očekuje se da će studentice i studenti socijalnog rada koji iskazuju tradicionalnije stavove o jednakosti rodnih uloga iskazivati i višu razinu prihvatanja pogrešnih uvjerenja o seksualnom i obiteljskom nasilju nad ženama.

Problem 2: Postoji li povezanost između generalnog vjerovanja u pravedan svijet i stavova studentica i studenata socijalnog rada o pojedinim oblicima rodno uvjetovanog nasilja nad ženama?

Hipoteza 2: Očekuje se da će studentice i studenti socijalnog rada koji iskazuju višu razinu generalnog vjerovanja u pravedan svijet iskazivati i višu razinu prihvatanja pogrešnih uvjerenja o seksualnom i obiteljskom nasilju nad ženama.

Problem 3: Postoje li razlike u stavovima studentica i studenata socijalnog rada o rodno utemeljenom nasilju nad ženama s obzirom na godinu studija?

Hipoteza 3: Očekuje se da ne postoje razlike u razini prihvatanja pogrešnih uvjerenja o obiteljskom i seksualnom nasilju nad ženama između studenata i studentica socijalnog rada s obzirom na upisanu godinu studija.

3. METODA

3.1. Uzorak

U istraživanju je sudjelovalo 236 studentica i studenata upisanih na preddiplomski studij socijalnog rada i diplomske studije socijalnog rada i socijalne politike na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Raspon dobi kreće se između 19 i 51 godine, pri čemu je prosječna dob iznosila 24 godine (M=24; Sd.=4,17). Sukladno očekivanjima, osobe ženskog spola čine prevladavajući dio ovog uzorka (96,2%; N=227), dok osobe muškog spola tek manji dio (3,8%; N=9). Što se tiče rodnog opredjeljenja sudionika, velika većina su žene (95,3%; N=225), zatim slijede muškarci (3,4%; N=8) te transrodne osobe (0,4%; N=1), osobe nebinarnog rodnog identiteta (0,4%; N=1) i osobe koje se rodno ne identificiraju (0,4%; N=1). Oko polovice ispitanika navodi da se u trenutku provedbe istraživanja nalaze u partnerskoj vezi (54,2%; N=128), slijede ispitanici koji nisu u partnerskoj vezi (40,7%; N=96), a mali dio njih su u braku ili životnom partnerstvu osoba istog spola (3,8%; N=9) te u izvanbračnoj zajednici ili neformalnom životnom partnerstvu osoba istog spola (1,3%; N=3).

Tablica 1. *Spol*

Spol	N	%
Muški	9	3,8
Ženski	227	96,2
Svi	236	100

Tablica 2. *Dob*

	N	Min.	Max.	M	Sd.
Dob	236	19	51	24	4,17

Na pitanje o veličini mjesta odrastanja oko trećina ispitanika je odgovorila da dolazi iz manjih gradova (35,2%; N=83), nešto manje ih dolazi iz većih gradova (27,1%; N=64), zatim sela (25,8%; N=61) te najmanji dio iz prigradskih naselja (11,9%; N=28). Kada su upitani o materijalnom statusu njihove primarne obitelji, najviše njih navodi da je on prosječan (61,4%; N=145), zatim nešto viši od prosjeka (22%; N=52), potom nešto niži od prosjeka (11,9%; N=28), a mali dio navodi da je on znatno niži od prosjeka (3%; N=7) te znatno viši od prosjeka (1,7%; N=4).

Najveći broj ispitanika je odrastao u regiji Sjeverna Hrvatska (51%; N=122) koju čine Grad Zagreb, Zagrebačka, Krapinsko-zagorska, Varaždinska, Koprivničko-križevačka, Bjelovarsko-bilogorska i Međimurska županija. Zatim slijede ispitanici iz regije Južno primorje (20,8%; N=49) koju čine Zadarska, Šibensko-kninska, Splitsko-dalmatinska i Dubrovačko-neretvanska županija. Nešto manje dolazi iz regije Istočna Hrvatska (12,3%; N=29) koju čine Virovitičko-podravska, Požeško-slavonska, Brodsko-posavska, Osječko-baranjska i Vukovarsko-srijemska županija. Potom slijede ispitanici iz regije Središnja Hrvatska (10,2%; N=24) koju čine Sisačko-moslavačka, Karlovačka i Ličko-senjska županija. Na kraju, najmanji broj dolazi iz regije Sjeverno primorje (5,1%; N=12) koju čine Primorsko-goranska i Istarska županija.

Tablica 3. *Regija u kojoj su sudionici odrastali*

Regija	N	%
Sjeverna Hrvatska	122	51
Južno primorje	49	20,8
Istočna Hrvatska	29	12,3
Središnja Hrvatska	24	10,2
Sjeverno primorje	12	5,1
Svi	236	100

U trenutku provedbe istraživanja, na preddiplomskom i diplomskom studiju socijalnog rada na Pravnom fakultetu u Zagrebu bilo je upisano 1 059 studentica/studenata, od čega je 237 (22,4%) upisano u I. godinu, 188 (17,7%) u II. godinu, 209 (19,8%) u III. godinu, 235 (22,2%) u IV. godinu, a 190 (17,9%) ih je upisalo diplomski studij socijalnog rada ili socijalne politike. Što se tiče broja studentica/studenata koji su sudjelovali u istraživanju, s I. godine ih je bilo 38 (16%), s II. godine 35 (14,8%), s III. godine 54 (22,8%), s IV. godine 55 (23,2%), a s diplomskih studija 54 (22,8%). Kada se izračuna stopa odaziva na svakoj pojedinoj studijskoj godini, najviši odaziv bio je na diplomskim studijima (28,4%), zatim slijede III. godina (25,8%), IV. godina (23,4%), II. godina (18,6%) te I. godina (16%) s najslabijim odazivom.

Tablica 4. *Upisana godina studija*

Studijska godina	N	%	Odaziv (%)
I. godina	38	16	16
II. godina	35	14,8	18,6
III. godina	54	22,8	25,8
IV. godina*	55	23,2	23,4
Diplomski studiji	54	22,8	28,4
Svi	236	100	100

3.2. *Postupak*

Za potrebe istraživanja je korišten prigodni uzorak studentica/studenata preddiplomskog studija socijalnog rada i diplomskih studija socijalnog rada i socijalne politike koji se provode na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Prije početka provedbe istraživanja, dobiveno je odobrenje Predstojnice Studijskog centra za socijalni rad pri Pravnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu te je tako osiguran dodatni nadzor nad poštivanjem etičkih načela provedbe i zaštite osobnih podataka u skladu s Općom uredbom o zaštiti osobnih podataka. Ono je provedeno u vremenskom periodu između 24. svibnja i 24. lipnja 2022. godine.

Prikupljanje podataka je provedeno putem metode *web* ankete u tri faze: kontakt preko nastavnika, poziv preko studentskog *e-maila* te obraćanje na društvenim mrežama. U prvoj fazi su nastavnici, nositelji jednog obveznog predmeta na svakoj studijskoj godini, putem *e-maila* dobili poziv za suradnju u provedbi istraživanja. Studentice/studenti su tijekom nastave bili izravno pozvani od strane istraživača, a za tu svrhu je služio unaprijed strukturiran i naučen govor kako bi svi bili usmeno pozvani na isti način. Usmeni poziv nije bio moguć za studentice/studente II. godine, III. godine te studentice/studente diplomskog studija socijalne politike zbog objektivnih okolnosti karakterističnih za posljednji tjedan nastave kao što je održavanje kolokvija, izostanak zadnjeg predavanja i sl. Nakon pozivanja su predmetni nastavnici postavili unaprijed pripremljen poziv s poveznicom za upitnik na najčešće korišten elektronski medij komunikacije putem kojih studentice/studenti dobivaju obavijesti o predmetu. Tjedan dana nakon toga započinje druga faza pozivanja prilikom koje su svi studenti/studentice preddiplomskog i diplomskih studija na svoj službeni fakultetski *e-mail* dobili poziv za sudjelovanje. Treća faza pozivanja započinje tjedan dana nakon toga kada su studentice/studenti dobili poziv za sudjelovanje putem *Facebook* grupe Socijalni rad (sve godine) 2021./2022. u kojoj se nalazi velik broj studentica/studenata svi godina studija. Uzimajući u obzir noviji trend smanjenja korištenja *Facebook-a* u korist povećanog korištenja *Whatsapp-a*, studentice/studenti su također poziv dobili i u privatne grupe na društvenim mrežama, ovisno o tome koristi li pojedina godina u većoj mjeri *Facebook* ili *Whatsapp*.

Ispitanici su tijekom pozivanja, ali i u zaglavlju samog upitnika informirani o tome da je provedba istraživanja anonimna te da će se podaci prikupljati u skladu s načelom povjerljivosti. Iako su se studentice/studenti prije ispunjavanja trebali prijaviti u svoj studentski *Google* račun, postavke privatnosti su podešene tako da istraživač nije mogao ni na koji način saznati koje osobe su ispunile upitnik, niti koji upitnik pripada kojoj *e-mail* adresi. Prilikom slanja poziva na *e-mail* je anonimnost također sačuvana jer on nije slan svakoj osobi pojedinačno na njenu privatnu *e-mail* adresu. Služeći se zajedničkom fakultetskom domenom, poziv je poslan na jedinstvenu internu *e-mail* adresu za sve studentice/studente upisane na neki studij socijalnog rada ili socijalne politike. Studentice/studenti su informirani o važnosti

provedbe istraživanja kao i sve druge važne okolnosti na temelju kojih su dali svoj informirani pristanak za sudjelovanje, uz mogućnost odustanka u bilo kojem trenutku čime je osigurano poštivanje dobrovoljnosti. Briga za dobrobit sudionika je iskazana isticanjem kontakata za pružanje psihosocijalne pomoći Savjetovališta za studente Pravnog fakulteta, anonimnog telefona za psihološku pomoć Tesa te anonimnog Nacionalnog pozivnog centra za žrtve i svjedoke kaznenih djela i prekršaja. Osim toga, sudionici su imali pristup kontakt osobi u slučaju dodatnih pitanja ili ako žele biti upoznati s rezultatima istraživanja.

3.3. Mjerni instrumenti

Upitnik se sastoji od ukupno 90 čestica, od čega 12 novokonstruiranih čestica mjeri neka osobna i socioekonomska obilježja kao što su dob, spol, rod, upisana godina studija, veličina mjesta odrastanja, županija odrastanja, obrazovni status oca i majke, materijalni status primarne obitelji te neke aspekte religioznosti. Ostale čestice se odnose na četiri standardizirana mjerna instrumenta: GBJWS, Skala stavova o jednakosti rodnih uloga, DMVAS i AMMSA.

Global belief in a just world scale (GBJWS; Lipkus, 1991.), hrv. Skala globalnog vjerovanja u pravedan svijet se sastoji od 7 čestica s odgovorima na Likertovoj skali od 6 stupnjeva pri čemu su samo krajnje točke popraćene verbalnim objašnjenjem. Ukupni rezultat se dobiva zbrajanjem rezultata na svim česticama, a kreće se između 7 i 49. Viši rezultat ukazuje na veću razinu generalnog vjerovanja u pravedan svijet. Primjer tvrdnje: "Mislim da ljudi zaslužuju nagrade i kazne koje dobiju." Cronbachov alpha koeficijent unutarnje pouzdanosti je na zadovoljavajućoj razini za ovaj instrument ($\alpha=.83$).

Skala stavova o jednakosti rodnih uloga (Kamenov i Galić, 2011.) se sastoji od 23 tvrdnje s rasponom odgovora od 1 do 5 pri čemu ispitanici na Likertovoj skali označavaju stupanj slaganja s navedenim tvrdnjama. Svaki odgovor je popraćen verbalnim objašnjenjem. Raspon odgovora se kreće između 23 i 115 pri čemu viši rezultat odgovara egalitarnijim, a niži rezultat tradicionalnijim stavovima o rodним ulogama. Od svih tvrdnji, 14 njih je formulirano tako da slaganje ukazuje na

zalaganje za tradicionalnu podjelu uloga koja favorizira muški rod, dok je 9 tvrdnji formulirano tako da ukazuju na egalitarnije stavove o rodnim ulogama pa je navedenih 14 čestica potrebno obrnuti prilikom računanja rezultata. Psihometrijska analiza cijele skale ukazuje na vrlo visok Cronbachov alpha koeficijent pouzdanosti ($\alpha=.92$). Moguće je upotrijebiti i subskele koje ispituju stavove o jednakosti rodnih uloga u području obiteljskih odnosa (6 tvrdnji), rada (6 tvrdnji), obrazovanja (6 tvrdnji) te politike (5 tvrdnji), ali je za potrebe ovog rada upotrijebljena cijela skala.

The Domestic Violence Myth Acceptance Scale (DMVAS; Peters, 2003.), hrv. Skala prihvaćanja mitova o obiteljskom nasilju se sastoji od 18 čestica s odgovorima na Likertovoj skali od 7 stupnjeva. Odgovori sadrže verbalno objašnjenje samo na krajnjim točkama te označavaju stupanj slaganja s pogrešnim uvjerenjima o obiteljskom nasilju. Rezultat se računa zbrajanjem rezultata za sve čestice te se kreće između 18 i 126, pri čemu viši rezultat ukazuje na veći stupanj slaganja s pogrešnim uvjerenjima o obiteljskom nasilju. Primjer tvrdnje: "Ako žena nastavi živjeti s muškarcem koji ju je tukao, onda je njena krivnja ako opet bude pretučena." Inicijalna studija psihometrijskih svojstava pokazuje visok Cronbachov alpha koeficijent pouzdanosti ($\alpha=.81$), a naknadna provjera pruža dodatan poticaj za korištenje instrumenta ($\alpha=.88$).

The Acceptance of Modern Myths About Sexual Aggression Scale (AMMSA; Gerger i sur., 2007.), hrv. Skala prihvaćanja modernih mitova o seksualnoj agresiji se sastoji od 30 čestica s odgovorima na Likertovoj skali od 7 stupnjeva. Svi odgovori su upareni s odgovarajućom verbalnom oznakom te označavaju stupanj slaganja s pogrešnim uvjerenjima o seksualnom nasilju. Rezultat se dobiva zbrajanjem svih čestica, a raspon odgovora se kreće između 30 i 210 pri čemu viši rezultat označava veći stupanj slaganja s pogrešnim uvjerenjima o seksualnom nasilju. Primjer tvrdnje: "Ako žena pozove muškarca u svoj dom na šalicu kave nakon noćnog izlaska, onda to znači da želi seks." Psihometrijska svojstva skale su testirana u četiri studije na engleskom i njemačkom jeziku pri čemu je ostvaren visok Cronbachov alpha koeficijent pouzdanosti ($\alpha=.90$, $\alpha=.95$, $\alpha=.92$, $\alpha=.92$).

3.4. Obrada podataka

Sukladno preliminarnim testovima na temelju kojih se provjerava simetričnost varijabli, hipoteza 2 i hipoteza 3 su provjerene pomoću *Pearsonovog* parametrijskog korelacijskog testa. Iznimku predstavljaju hipoteza 1 te odnos varijabli učestalost pohađanja vjerskih obreda i razina prihvaćanja pogrešnih stavova o seksualnom nasilju unutar hipoteze 3 koji su provjereni *Spearmanovog* neparametrijskim korelacijskim testom. Hipoteza 4 je provjerena parametrijskim ANOVA testom za ispitivanje razlika između tri nezavisne grupe.

4. REZULTATI

U nastavku slijedi prikaz deskriptivnih pokazatelja glavnih rezultata te prikaz rezultata za svaki pojedini ispitivani odnos varijabli; povezanost između stavova o rodnim ulogama i stavova o rodno uvjetovanom nasilju nad ženama, povezanost između vjerovanja u pravedan svijet i stavova o rodno uvjetovanom nasilju nad ženama te razlike u stavovima o rodno utemeljenom nasilju nad ženama s obzirom na upisanu godinu studija.

4.1. Deskriptivni pokazatelji glavnih rezultata

Tablica 5. Deskriptivni pokazatelji

	N	Min	Max	M	C	Sd.
GBJWS	236	7	33	20,75	21,00	4,60
Skala stavova o jednakosti rodnih uloga	232	97	115	111,64	113,00	4,05
DMVAS	236	19	82	39,19	37,50	11,66
AMMSA	236	33	136	73,69	73,00	21,17

Legenda: GBJWS - Skala globalnog vjerovanja u pravedan svijet; DMVAS - Skala prihvaćanja mitova o obiteljskom nasilju; AMMSA - Skala prihvaćanja modernih mitova o seksualnoj agresiji

Tablica 5. Pogrešna uvjerenja o obiteljskom nasilju (DMVAS)

	N	Min	Max	M	C	Sd.
1. Nasilje u obitelji ne pogađa puno ljudi.	236	1	7	2,06	2,00	1,145
2. Kad je muškarac nasilan, to je zato što je izgubio kontrolu nad svojim živcima.	236	1	7	2,33	2,00	1,324
3. Ako žena nastavi živjeti s muškarcem koji ju je tukao, onda je njena krivnja ako opet bude pretučena.	236	1	7	1,85	1,00	1,224
4. Činjenje muškarca ljubomornim je izazivanje.	236	1	7	2,11	2,00	1,434
5. Neke žene podsvjesno žele da ih njihov partner kontrolira.	236	1	7	2,46	2,00	1,388
6. Veliki dio obiteljskog nasilja se događa zato što se žene ne mogu prestati svađati sa svojim partnerima oko nekih stvari.	236	1	6	1,53	1,00	0,978
7. Ako se ženi nešto ne sviđa, može otići.	236	1	7	4,04	4,00	1,959
8. Većina obiteljskog nasilja uključuje obostrano nasilje između partnera.	236	1	7	2,76	3,00	1,376
9. Nasilni muškarci u tolikoj mjeri izgube kontrolu da nisu svjesni toga što rade.	236	1	7	2,94	3,00	1,376
10. Teško mi je to reći, ali, ako žena ostane s muškarcem koji ju je zlostavljao, onda načelno zaslužuje što je dobila.	236	1	6	1,39	1,00	0,820
11. Obiteljsko nasilje je rijetka pojava u mjestu gdje živim.	236	1	7	2,85	3,00	1,479
12. Žene koje koketiraju traže nevolje.	236	1	7	1,58	1,00	1,125
13. Žene mogu izbjeći fizičko nasilje ako ponekad popuste.	236	1	6	1,81	1,00	1,227
14. Mnoge žene imaju podsvjesnu želju da budu dominirane od strane svog partnera.	236	1	7	2,22	2,00	1,338
15. Obiteljsko nasilje je rezultat trenutnog gubitka živaca.	236	1	6	1,59	1,00	1,037
16. Nemam puno suosjećanja za zlostavljane žene koje se stalno vraćaju zlostavljačima.	236	1	7	1,91	1,00	1,327
17. Žene započinju većinu obiteljskog nasilja.	236	1	4	1,35	1,00	0,695

	N	Min	Max	M	C	Sd.
18. Ako se žena vrati svom zlostavljaču, to je zbog nečega u njenoj osobnosti.	236	1	6	2,42	2,00	1,431

Tablica 5. Pogrešna uvjerenja o seksualnom nasilju (AMMSA)

	N	Min	Max	M	C	Sd.
1. Kad se radi o seksualnim kontaktima, žene očekuju da muškarci naprave prvi korak.	236	1	7	4,70	5,00	1,416
2. Jednom kad se žena i muškarac krenu strastveno ljubiti, ženine nedoumice oko seksa će automatski nestati.	236	1	7	1,84	1,00	1,140
3. Mnoge žene se žale oko seksualnog ugrožavanja bez pravog razloga, samo da izgledaju kao da su emancipirane.	236	1	5	1,67	1,00	1,068
4. Kako bi dobile skrbništvo nad svojom djecom, žene često lažno optužuju svoje bivše muževe za sklonost seksualnom nasilju.	236	1	5	2,54	2,00	1,309
5. Tumačenje bezopasnih gesta kao seksualno uznemiravanje je popularno oružje u borbi spolova.	236	1	7	2,71	2,00	1,555
6. Otpuštanje seksualne napetosti s vremena na vrijeme je biološka potreba muškaraca.	236	1	7	2,94	3,00	1,737
7. Nakon silovanja, žene u današnje vrijeme dobivaju iscrpnu podršku.	236	1	7	2,08	2,00	1,261
8. U današnje vrijeme, velik dio silovanja je djelomično uzrokovan prikazom seksualnosti u medijima zbog toga što to jača seksualni nagon potencijalnih počinitelja.	236	1	7	2,87	2,50	1,666
9. Ako žena pozove muškarca u svoj dom na šalicu kave nakon noćnog izlaska, onda to znači da želi seks.	236	1	7	1,74	1,00	1,155
10. Dok god ne odu predaleko, sugestivni komentari i aluzije jednostavno ženi šalju poruku da je privlačna.	236	1	7	2,67	2,00	1,651
11. Svaka žena koja je toliko neoprezna da noću hoda kroz "tamne uličice", djelomično je kriva ako bude silovana.	236	1	6	1,10	1,00	0,468

	N	Min	Max	M	C	Sd.
12. Kad žena započne vezu s muškarcem, mora biti svjesna toga da će on tražiti svoje pravo na seks.	236	1	7	1,99	1,00	1,429
13. Većina žena više voli da ih se hvali zbog njihovog izgleda nego zbog njihove inteligencije.	236	1	7	2,39	2,00	1,571
14. Zbog toga što je očaranost seksom nerazmjerno velika, osjetljivost našeg društva na kaznena djela u toj sferi je također nerazmjerna.	236	1	7	3,69	4,00	1,676
15. Žene se vole praviti sramežljive, ali to ne znači da ne žele seks.	236	1	7	2,57	2,00	1,611
16. Mnoge žene pretjeruju oko problema muškog nasilja.	236	1	5	1,49	1,00	0,735
17. Kad muškarac tjera svoju partnericu na seks, to se ne može nazvati silovanjem.	236	1	7	1,41	1,00	1,139
18. Kad žena koja nije u vezi pozove muškarca koji nije u vezi u svoj stan, time pokazuje da nije nesklona seksu.	236	1	6	2,31	2,00	1,511
19. Kad političari spominju temu silovanja, to uglavnom rade zato što će ta tema vjerojatno privući pažnju medija.	236	1	7	4,92	5,00	1,485
20. Kad se definira pojam "silovanje u braku", ne postoji kristalno jasna razlika između normalnih spolnih odnosa u braku i silovanja.	236	1	7	2,70	2,00	1,870
21. Muškarčeva seksualnost funkcionira kao bojler na paru – ako pritisak postane prejak, mora se "ispuhati".	236	1	7	2,19	1,00	1,717
22. Žene često optužuju svoje muževe za silovanje u braku samo kako bi se osvetile za propalu vezu.	236	1	6	2,08	2,00	1,173
23. Rasprava oko seksualnog uznemiravanja na poslu je uglavnom rezultirala time da se mnoga bezopasna ponašanja krivo shvaćaju kao uznemiravanje.	236	1	7	2,27	2,00	1,399
24. U vezi je uobičajeno očekivati da žena "stišće kočnice", a muškarac "daje gas".	236	1	6	2,02	1,00	1,360
25. Iako se žrtve oružane pljačke boje za vlastiti život, primaju daleko manje psihološke podrške nego žrtve silovanja.	236	1	7	3,09	3,00	1,574

	N	Min	Max	M	C	Sd.
26. Alkohol je česti krivac kad muškarac siluje ženu.	236	1	7	3,52	4,00	1,811
27. Mnoge žene su sklone krivo protumačiti dobronamjernu gestu kao "seksualni napad".	236	1	7	2,10	2,00	1,261
28. U današnje vrijeme, žrtve seksualnog nasilja primaju dostatnu pomoć u obliku skloništa za žene, psihoterapije i grupa za podršku.	236	1	7	2,91	3,00	1,573
29. Umjesto da se brinemo oko navodnih žrtava seksualnog nasilja, društvo bi se radije trebalo pobrinuti za hitnije probleme, kao što je uništavanje okoliša.	236	1	7	1,51	1,00	0,965
30. U današnje vrijeme, muškarci koji zaista seksualno napadnu žene budu pravedno kažnjeni.	236	1	7	1,67	1,00	1,153

Vjerovanje u pravedan svijet je mjereno Skalom globalnog vjerovanja u pravedan svijet (GBJWS) čiji se odgovori kreću u rasponu od 7 do 49. Studenti socijalnog rada su na ovoj skali postigli prosječan rezultat ($M=20,75$; $Sd.=4,60$) pri čemu je 7 najmanji, a 33 najveći ostvaren rezultat. Rezultat ukazuje na to da ova skupina ispitanika ima srednju razinu vjerovanja u pravedan svijet.

Rezultat na Skali stavova o jednakosti rodnih uloga može se kretati između 23 i 115 pri čemu viši rezultat ukazuje na egalitarnije, a niži rezultat na tradicionalnije stavove prema rodnim ulogama. Analiza podataka za studente socijalnog rada ($M=111,64$; $Sd.=4,05$) pokazuje da su njihovi odgovori poprilično pomaknuti prema krajnjem rezultatu koji ukazuje na egalitarnost stavova. Raspon dobivenih odgovora kreće se između 97 i 115 te je uz otklon mjera središnjih vrijednosti moguće zaključiti da studentice/studenti socijalnog rada imaju poprilično egalitarne stavove prema rodnim ulogama.

Konstrukt stavovi o rodno uvjetovanom nasilju prema ženama je višestruko operacionaliziran putem dvije varijable. Jedna od njih, razina prihvaćanja pogrešnih uvjerenja o obiteljskom nasilju nad ženama, ispitana je putem Skale prihvaćanja mitova o obiteljskom nasilju (DVMAS) čiji odgovori variraju između 18 i 126. Studentice/studenti socijalnog rada su postigli rezultat ($M=39,19$; $Sd.=11,66$) uz

raspon odgovora koji se kreće između 19 i 82. Druga varijabla, razina prihvaćanja pogrešnih uvjerenja o seksualnom nasilju nad ženama, mjerena je Skalom prihvaćanja modernih mitova o seksualnoj agresiji čiji se odgovori kreću između 30 i 210. Studentice/studenti socijalnog rada su ostvarili rezultat ($M=73,69$; $Sd.=21,17$) uz raspon odgovora između 33 i 136. Kod obje skale viši rezultat ukazuje na višu razinu prihvaćanja pogrešnih uvjerenja pa je uz analizu mjera središnje vrijednosti i nešto nižeg maksimuma odgovora moguće utvrditi da studentice/studenti socijalnog rada u manjoj mjeri prihvaćaju navedena uvjerenja.

4.2. Odnosi između varijabli

Tablica 6. Povezanost pojedinih varijabli

	GBJWS	Rodne uloge	DVMAS	AMMSA
GBJWS	1	-.241**	.307**	.275**
Rodne uloge		1	-.443**	-.415**
DVMAS			1	.642**
AMMSA				1

* $p<.05$; ** $p<.01$

Legenda: GBJWS - Razina generalnog vjerovanja u pravedan svijet; Rodne uloge - Stav o jednakosti rodni uloga; DVMAS - Razina prihvaćanja pogrešnih uvjerenja o obiteljskom nasilju nad ženama; AMMSA - Razina prihvaćanja pogrešnih uvjerenja o seksualnom nasilju nad ženama

4.2.1. Povezanost između stavova o rodnim ulogama i stavova o rodno uvjetovanom nasilju nad ženama

Spearmanov korelacijski test pokazuje da postoji statistički značajna negativna povezanost umjerene visine ($r_s=-.443$; $p<.001$) između stava o jednakosti rodni uloga te razine prihvaćanja pogrešnih uvjerenja o obiteljskom nasilju nad ženama. Osobe koje iskazuju tradicionalnije stavove o jednakosti rodni uloga ujedno u većoj mjeri prihvaćaju pogrešna uvjerenja o obiteljskom nasilju nad ženama.

Spearmanov korelacijski test pokazuje da također postoji i statistički značajna negativna povezanost umjerene visine ($r_s = -.415$; $p < .001$) između stava o jednakosti rodni uloga te razine prihvaćanja pogrešnih uvjerenja o seksualnom nasilju nad ženama. Osobe koje iskazuju tradicionalnije stavove o jednakosti rodni uloga ujedno u većoj mjeri prihvaćaju pogrešna uvjerenja o seksualnom nasilju nad ženama.

Kako je konstrukt stavovi o rodno utemeljenom nasilju nad ženama bio višestruko operacionaliziran pomoću dvije varijable te kako analiza dobivenih rezultata pokazuje značajnu povezanost obje varijable s konstruktom stavovi o rodni ulogama, potvrđuje se afirmativno postavljena hipoteza koja predviđa postojanje povezanosti između stava o jednakosti rodni uloga te razine prihvaćanja pogrešnih uvjerenja o obiteljskom i seksualnom nasilju nad ženama.

4.2.2. Povezanost između vjerovanja u pravedan svijet i stavova o rodno uvjetovanom nasilju nad ženama

Pearsonov korelacijski test pokazuje statistički značajnu pozitivnu povezanost slabe visine ($r = .275$; $p < .001$) između razina generalnog vjerovanja u pravedan svijet te razine prihvaćanja pogrešnih uvjerenja o obiteljskom nasilju nad ženama. Osobe koje iskazuju višu razinu generalnog vjerovanja u pravedan svijet ujedno u većoj mjeri prihvaćaju pogrešna uvjerenja o obiteljskom nasilju nad ženama.

Pearsonov korelacijski test također pokazuje da postoji statistički značajna pozitivna povezanost slabe visine ($r = .307$; $p < .001$) između razina generalnog vjerovanja u pravedan svijet te razine prihvaćanja pogrešnih uvjerenja o seksualnom nasilju nad ženama. Osobe koje iskazuju višu razinu generalnog vjerovanja u pravedan svijet ujedno u većoj mjeri prihvaćaju pogrešna uvjerenja o seksualnom nasilju nad ženama.

Uzimajući u obzir da je konstrukt stavovi o rodno utemeljenom nasilju nad ženama višestruko operacionaliziran kroz dvije varijable te da značajna povezanost s konstruktom stavovi o rodni ulogama postoji kod obje, potvrđuje se afirmativno postavljena hipoteza koja predviđa postojanje povezanosti između razine generalnog

vjerovanja u pravedan svijet te razine prihvaćanja pogrešnih uvjerenja o obiteljskom i seksualnom nasilju nad ženama.

4.2.3. Razlike u stavovima o rodno utemeljenom nasilju nad ženama s obzirom na upisanu godinu studija

Tablica 7. Razlike

	Upisana godina studija	N	M	Sd.	F	p
DVMAS	I. i II. godina preddiplomskog studija	73	40,01	10,939	.340	.712
	III. i IV. godina preddiplomskog studija	108	38,56	12,277		
	Diplomski studiji	55	39,33	11,459		
AMMSA	I. i II. godina preddiplomskog studija	73	76,73	22,090	1.084	.340
	III. i IV. godina preddiplomskog studija	108	72,34	20,982		
	Diplomski studiji	55	73,69	20,236		

* $p < .05$; ** $p < .01$

Legenda: DVMAS - Razina prihvaćanja pogrešnih uvjerenja o obiteljskom nasilju nad ženama; AMMSA - Razina prihvaćanja pogrešnih uvjerenja o seksualnom nasilju nad ženama

ANOVA test za ispitivanje razlika pokazuje da ne postoje statistički značajne razlike ($F=.340$; $p>.05$) u razini prihvaćanja pogrešnih uvjerenja o obiteljskom nasilju nad ženama s obzirom na upisanu godinu studija. Studentice/studenti I. i II. godine ($M=40,01$; $Sd.=10,939$) u podjednakoj mjeri prihvaćaju pogrešna uvjerenja o obiteljskom nasilju nad ženama kao i studentice/studenti III. i IV. godine ($M=38,56$; $Sd.=12,277$) te studentice/studenti diplomskih studija ($M=39,33$; $Sd.=11,459$).

Test također pokazuje da ne postoje značajne razlike ($F=1,084$; $p>.05$) u razini prihvaćanja pogrešnih uvjerenja o seksualnom nasilju nad ženama s obzirom na upisanu godinu studija. Studentice/studenti I. i II. godine ($M=76,73$; $Sd.=22,090$),

studentice/studenti III. i IV. godine ($M=72,34$; $Sd.=20,982$) te studentice/studenti diplomskih studija ($M=73,69$; $Sd.=20,236$) svi u podjednakoj mjeri prihvaćaju pogrešna uvjerenja o seksualnom nasilju nad ženama.

Sukladno tome, potvrđuje se prethodno postavljena nul hipoteza koja ne predviđa postojanje razlika u razini prihvaćanja pogrešnih uvjerenja o obiteljskom i seksualnom nasilju s obzirom na godinu studija.

5. RASPRAVA

5.1. Osvrt na rezultate

Sukladno očekivanjima, rezultati pokazuju da studentice/studenti socijalnog rada koji iskazuju tradicionalnije stavove o rodnim ulogama u većoj mjeri prihvaćaju pogrešna uvjerenja o rodno utemeljenom nasilju nad ženama. Dosadašnja istraživanja već su ranije potvrdila postojanje ovog odnosa (Willis, 1992., Payne, 1999., Grubb i Turner, 2012.), no sada se isto potvrdilo i kod populacije studentica/studenata socijalnog rada. Pogrešna uvjerenja o nasilju nad ženama služe poricanju, ublažavanju ili opravdavanju rodno uvjetovanog nasilja nad ženama (Gerger i sur., 2007.), a za posljedicu često imaju okrivljavanje žrtve i oslobađanje krivnje počinitelja (Gerger i sur., 2007.). Socijalni radnice/radnici su jedni od najvažnijih aktera u suzbijanju nasilja nad ženama i pružanju podrške žrtvama. Postoji mogućnost da su stavovi studentica/studenata socijalnog rada slični stavovima socijalnih radnica/radnika te da će studentice/studenti socijalnog rada koji sada studiraju zadržati velik broj postojećih stavova jednom kada krenu raditi. U skladu s time, važno je nastaviti raditi na obrazovanju sadašnjih i budućih socijalnih radnica/radnika kako bi se prisutnost pogrešnih uvjerenja o rodno uvjetovanom nasilju nad ženama svela na minimum.

Nadalje, potvrđeno je da nema razlike u prihvaćanju pogrešnih uvjerenja o nasilju nad ženama studentica/studenata socijalnog rada s obzirom na godinu studija. Iako postoji malen broj sličnih istraživanja i oprečnih rezultata (Baldwin-White i Elias-Lambert, 2016., Matthews i sur., 2018.), ovaj rad je produbio spoznaje o odnosu studentica/studenata socijalnog rada prema nasilju nad ženama. Očekivano je

da razlika neće postojati zbog pretpostavke da feminističke teme nisu u dovoljnoj mjeri sastavni dio obrazovnog kurikulumu za socijalni rad (Bebegal-Bolsas i sur., 2022.) te da se intenzitet bavljenja tom temom unutar znanstvene zajednice smanjuje (Barretti, 2011., prema Greubel, 2019., Barretti, 2011., prema Greubel, 2019.). Koliko je jasno da je feministička perspektiva neizostavna za formiranje kompetencija budućih socijalnih radnica/radnika (Branica, 2004., Freeman, 1990.), toliko je neobično da studentice/studenti koji završavaju studij socijalnog rada i socijalne politike nisu u većoj mjeri usvojili određene vrijednosti nego studentice/studenti koji studij tek započinju. Osim manjkavosti unutar obrazovnog sustava, objašnjenje izostanka razlika možda leži u tome da on ima samo malen utjecaj na već formirane identitete studentica/studenata. Mnoge od tvrdnji koje su im bile predstavljene sadrže prikrivene stavove o nasilju nad ženama koje se primarnom i sekundarnom socijalizacijom oblikuju od rođenja (Brückner, 2002.). Na kraju, moguće je da bi bolje provedeno uzorkovanje proizvelo drugačije rezultate pa će o metodološkim nedostacima nešto više biti rečeno kasnije.

Završno, potvrđena je i povezanost vjerovanja u pravedan svijet te prihvaćanja pogrešnih uvjerenja o rodno uvjetovanom nasilju nad ženama. Ranija istraživanja već su dobila slične rezultate (Yamawaki, 2009., Giger i sur., 2017.). Naveden odnos je ispitan kako bi se obuhvatile obje prevladavajuće teorije koje objašnjavaju mitove o nasilju nad ženama. Snažnija korelacija između rodni uloga i pogrešnih uvjerenja o nasilju nad ženama može značiti da feministička teorija bolje objašnjava pojavu mitova o nasilju. S druge strane, moguće je da generalno vjerovanje u pravedan svijet nije bila najznačajnija atribucija za proučavanje tih mitova. Postoji mnoštvo atribucija koje mogu djelomično objasniti zašto se pogrešna uvjerenja javljaju, a koje međusobno ne moraju biti povezane. Dok je vjerojatno da se tradicionalniji stavovi o rodni ulogama biti pozitivno povezani s drugim sličnim konstruktima kao što je ambivalentni seksizam ili neprijateljstvo prema ženama, vjerovanje u pravedan svijet ne mora se nužno pojavljivati uz druge atribucije kao što su, na primjer, obrambene atribucije. Moguće je da bi detaljnije istraživanje odnosa pogrešnih uvjerenja o rodno uvjetovanom nasilju nad ženama i ostalih relevantnih atribucijskih konstrukata bolje objasnilo koliko potencijala atribucijska teorija ima za objašnjavanje ovog fenomena.

5.2. Metodološki osvrt

Unatoč novim saznanjima o nekim odrednicama stavova studentica/studenata socijalnog rada o rodno uvjetovanom nasilju nad ženama, ovo istraživanje ima i neka ograničenja. Kao prvo, zbog praktičnih ograničenja istraživanja, korišten je prigodni uzorak, jedna od neprobabilističkih metoda uzorkovanja. Ako uzorak nije probabilistički, nije moguće sa sigurnošću tvrditi da je raspodjela karakteristika sudionika ujedno normalna raspodjela te ne znamo da li se aritmetička sredina ovog uzorka podudara s aritmetičkom sredinom populacije (Milas, 2005.). Na primjer, prevladavajući broj ispitanika ženskog spola može imati utjecaj na rezultate ako se zna da muškarci u većoj mjeri prihvaćaju pogrešna uvjerenja o nasilju nad ženama (Ashton, 1982; Barnett & Feild, 1977; Blumberg & Lester, 1991; Borden, Karr, & Caldwell-Colbert, 1988; Brady, Chrisler, Hosdale, Osowiecki, & Veal, 1991; Dull & Giacopassi, 1987; Ellis, O'Sullivan, & Sowards, 1992; Fonow, Richardson, & Wemmerus, 1992; Gilmartin-Zena, 1987, 1988; Jenkins & Dambrot, 1987; Larsen & Long, 1988a; Margolin, Miller, & Moran, 1989; Muehlenhard & Linton, 1987; Reilly, Lott, Caldwell, & DeLuca, 1992; Spanos, Dubreuil, & Gwynn, 1991-1992; Tieger, 1981.; svi prema Lonsway i Fitzgerald, 1994.). Bilo bi korisno ponderirati rezultate s obzirom na geografsku pripadnost kako bi se vidjelo je li ona relevantna za dobivene rezultate. Kako je prihvaćanje mitova o nasilju povezano s konzervativnim političkim uvjerenjima (Anderson i sur., 1997.) postoji vjerojatnost da je prisutnost istih veća u nekim regijama Hrvatske. I na kraju, uravnoteženija zastupljenost studentica/studenata po godinama studija mogla bi olakšati uspoređivanje između tih skupina, pogotovo s obzirom na dosadašnje kontradiktorne rezultate (Baldwin-White i Elias-Lambert, 2016., Matthews i sur., 2018.). Pojavljuju se i ograničenja koja se tiču upravo prigodnog uzorka. Postoji izvjesna šansa da su u uzorak ušli ispitanici koje više zanima tema rodno uvjetovanog nasilja nad ženama što može utjecati na rezultate. Osim toga, moguće je da su ispitanici osobe sličnije ispitivaču ili jedni drugima s obzirom na to da je poznanstvo vjerojatno igralo veliku ulogu u sudjelovanju. Što se tiče veličine uzorka, bilo bi pogodno da se istraživanje provodilo na većem broju sudionika. Iako se kod prigodnog uzorka ne može zaključivati o općoj populaciji, povećanje broja ispitanih smanjila bi statističke devijacije i poboljšala mogućnost uopćavanja rezultata (Milas, 2005.).

Izbor web ankete kao metode istraživanja ima svojih prednosti, ali i nedostataka. Prihvaćanje pogrešnih uvjerenja o nasilju nad ženama, ali i prihvaćanje tradicionalnijih stavova o rodnim ulogama može se općenito ocijeniti kao socijalno nepoželjno. Studentice/studenti socijalnog rada usvajaju određene vrijednosti s kojima ranije spomenuti stavovi nisu u skladu pa je moguće govoriti o dvostrukom pritisku na davanje socijalno poželjnih odgovora. Iako mnoge studije pokazuju da sudjelovanje u *online* istraživanju smanjuje pojavljivanje socijalno poželjnih odgovora (Martin i Nagao, 1989., prema Musch i Reips, 2000., Entin i sur., 2001., svi prema Galešić, 2005.) postoji mogućnost da je pozivanje sudionika na nastavi i obrazovnom sučelju utjecalo na isto. Provedbom anketnog istraživanja u učionici bi bio obuhvaćen veći broj osoba, a moguće je da bi tako mogla biti ispitana cijela populacija, ovisno o tome koliko studentice/studenti socijalnog rada redovito pohađaju nastavu. Zbog vremenskih i materijalnih ograničenja, ova metoda nije mogla biti primijenjena. Na kraju, potrebno je navesti ograničenje vezano uz korištenje mjernog instrumenta Skala stavova o jednakosti rodnih uloga. Iako se radi o odličnom instrumentu visoke pouzdanosti, moguće je da su tvrdnje koje koristi zastarjele. Kao što je rečeno, očiti seksistički stavovi protekom vremena postaju društveno neprihvatljivi, ali ne nestaju, nego poprimaju prikrivene oblike (Archer i Lloyd, 2002.). Sukladno tome, moguće je da bi uporaba modernizirane inačice instrumenta koji mjeri stavove o rodnim ulogama bio primjereniji.

6. ZAKLJUČAK

Studentice/studenti socijalnog rada su kao budući socijalni radnice/radnici jedan od ključnih elemenata u sustavu borbe protiv rodno uvjetovanog nasilja nad ženama. Shodno tome, cilj ovog istraživanja bio je ispitati povezanost stavova o rodnim ulogama, vjerovanja u pravedan svijet i upisane godine studija sa stavovima studentica/studenata socijalnog rada o rodno uvjetovanom nasilju nad ženama. Dobiveni rezultati su potvrdili sve tri ranije postavljene hipoteze. Postoji značajna povezanost između stava o jednakosti rodnih uloga te razine prihvaćanja pogrešnih uvjerenja o seksualnom i obiteljskom nasilju. Osobe koje iskazuju tradicionalnije stavove o jednakosti rodnih uloga ujedno u većoj mjeri prihvaćaju pogrešna

uvjerenja o seksualnom i obiteljskom nasilju. Nadalje, rezultati ukazuju na to da postoji pozitivna povezanost između generalnog vjerovanja u pravedan svijet te prihvaćanja pogrešnih uvjerenja o seksualnom i obiteljskom nasilju. Na kraju, nije pronađena razlika u razini prihvaćanja pogrešnih uvjerenja o seksualnom i obiteljskom nasilju s obzirom na upisanu godinu studija. Skupina studentica/studenata I. i III. godine, studentica/studenata III. i IV. godine te studentica/studenata diplomskih studija iskazuje podjednaku razinu prihvaćanja pogrešnih uvjerenja o seksualnom i obiteljskom nasilju.

U skladu s ranijim istraživanjima, dobiveni podaci osnažuju teorijska objašnjenja koja se bave proučavanjem mitova o nasilju nad ženama. Dosadašnja praksa pokazuje da je obrazovanje učinkovit alat u smanjenju pogrešnih uvjerenja o seksualnom i obiteljskom nasilju. Upravo ovi rezultati mogu podsjetiti važnost obrazovanja socijalnih radnica/radnika, bilo da se radi o usavršavanju postojećeg kurikulumu u sustavu visokog obrazovanja, bilo da se radi o procesu cjeloživotnog učenja. Osim izravnog suočavanja sa štetnošću mitova o nasilju nad ženama, moguće je raditi na osvještavanju šire teorijske perspektive. Kada se radi o feminističkom pristupu, izloženost sadržaju tog tipa može pomoći u prevladavanju društveno ukorijenjenih stereotipa o položaju žena. Ako se sagleda doprinos vjerovanja u pravedan svijet, on može podsjetiti na individualnu mogućnost osobe da razvija kapacitete sagledavanja vlastitih unutarnjih procesa i djeluje u skladu s time. Iako se proces mijenjanja stavova o rodno uvjetovanom nasilju nad ženama čini zahtjevan, postojanje učinkovitih sredstava za djelovanje motivira za nastavak istraživanja područja i primjenu empirijskih spoznaja u praksi socijalnog rada.

LITERATURA:

1. American Psychological Association (APA). (2015). *Dictionary of Psychology*. Washington: American Psychological Association.
2. Anderson, K. B., Cooper, H. & Okamura, L. (1997). Individual differences and attitudes toward rape: A meta-analytic review. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 23(3), 295-315.
3. Archer, J. & Lloyd, B. (2002). *Sex and Gender*. Cambridge: Cambridge University Press.
4. Baldwin-White, A. & Elias-Lambert, N. (2016). Rape Myth Acceptance among Social Work Students. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 25(7), 702-720.
5. Berbegal-Bolsas, M., Gasch-Gallén, Á., Oliván-Blázquez, B., Sánchez Calavera, M. A., García-Arcega, P. & Magallón-Botaya, R. (2022). Variables associated with a higher awareness of gender-based violence by students of the health sciences and social work. *Gac Sanit*, 36(2), 146-151.
6. Braatelian, M. R. (2020). *Blaming the Victim-Belief in a Just World and Domestic Violence Myth Acceptance: A Correlational Analysis*. Doktorska disertacija. Phoenix: Grand Canyon University.
7. Branica, V. (2004). Mogući pristup rodu i spolu u socijalnom radu. *Ljetopis Studijskog centra socijalnog rada*, 11(2), 301-310.
8. Brückner, M. (2002). On social work and what gender has got to do with it. *European Journal of Social Work*, 5(3), 269-276.
9. Burt, M. R. (1980). Cultural myths and supports for rape. *Journal of Personality and Social Psychology*, 38(2), 217-230.
10. Carter, C., Coudrouglou, A., Figueira-McDonough, J., Yong Lie, G., Maceachron, A. E., Netting, F. E., Nichols-Casebolt, A., Nichols, A. W. & Risley-Curtiss, C. (1994). Integrating Women's Issues in the Social Work Curriculum: A Proposal. *Journal of Social Work Education*, 30(2), 200-216.
11. Dominelli, L. (2002). *Feminist Social Work Theory and Practice*. Basingstoke: Palgrave.

12. Driskell, L. (2008). *Predictors of Domestic Violence Myth Acceptance in Forensic Health Specialists*. Doktorska disertacija. Stillwater: Oklahoma State University.
13. European Institute for Gender Equality. (2021). *The costs of gender-based violence in the European Union*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
14. European Union Agency for Fundamental Rights (FRA). (2015). *Violence against women: An EU-wide survey*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
15. Federation of European Social Employers (FESE). (2019). *Social Services Workforce in Europe: Current State of Play and Challenges*. Preuzeto na dan 1.6.2022. s mrežne stranice FESE: <https://socialemployers.eu/en/news/new-report-on-the-social-services-workforce-in-europe-current-state-of-play-and-challenges/>
16. Finn, J. (1986). The relationship between sex role attitudes and attitudes supporting marital violence. *Sex Roles: A Journal of Research*, 14(5-6), 235-244.
17. Freeman, M. L. (1990). Beyond Women's Issues: Feminism and Social Work. *Affilia*, 5(2), 72-89.
18. Galešić, M. (2005). Anketna istraživanja putem interneta: Mogući izvori pogrešaka. *Društvena istraživanja*, 14(1-2), 297-320.
19. Gerger, H., Kley, H., Bohner, G. & Siebler, F. (2007). The Acceptance of Modern Myths About Sexual Aggression (AMMSA) scale: Development and validation in German and English. *Aggressive Behavior*, 33, 422-440.
20. Giger, J. C., Gonçalves, G. & Almeida, A. S. (2017). Adaptation of the Domestic Violence Myth Acceptance Scale to Portuguese and tests of its convergent, divergent, and predictive validities. *Violence Against Women*, 23(14), 1790-1810.
21. Greubel, A. D. (2019). Curricular Content on Women: Gender Equity in Social Work Education. *Journal of Social Work Education*, 57(3), 505-518.

22. Grubb, A. & Turner, E. (2012). Attribution of blame in rape cases: A review of the impact of rape myth acceptance, gender role conformity and substance use on victim blaming. *Aggression and Violent Behavior, 17*(5), 443-452.
23. Hammond, E. M., Berry, M. A. & Rodriguez, D. N. (2011). The influence of rape myth acceptance, sexual attitudes, and belief in a just world on attributions of responsibility in a date rape scenario. *Legal and Criminological Psychology, 16*(2), 242-252.
24. Hayes, R. M., Lorenz, K. & Bell, K. A. (2013). Victim blaming others: Rape myth acceptance and the just world belief. *Feminist Criminology, 8*(3), 202-220.
25. Hockett, J. M., Saucier, D. A., Hoffman, B. H., Smith, S. J. & Craig, A. W. (2009). Oppression through acceptance? predicting rape myth acceptance and attitudes toward rape victims. *Violence Against Women, 15*(8), 877-897.
26. Hunnicutt, G. (2009). Varieties of patriarchy and violence against women: resurrecting "patriarchy" as a theoretical tool. *Violence Against Women, 15*(5), 553-573.
27. *Izvešće o radu Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova za 2017.* (2018). Zagreb: Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova.
28. *Izvešće o radu Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova za 2018.* (2019). Zagreb: Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova.
29. *Izvešće o radu Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova za 2019.* (2020). Zagreb: Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova.
30. *Izvešće o radu Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova za 2020.* (2021). Zagreb: Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova.
31. *Izvešće o radu Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova za 2021.* (2022). Zagreb: Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova.
32. Jones, M., Mlcek, S. H. E., Healy, J. P. & Bridges, D. (2019). Gender Dynamics in Social Work Practice and Education: A Critical Literature Review. *Australian Social Work, 72*(1), 62-74.
33. Kamenov, Ž. i Galić, B. (2011). *Percepcija, iskustva i stavovi o rodnoj diskriminaciji u Republici Hrvatskoj.* Zagreb: Biblioteka ONA.

34. *Konvencija Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji i Pojašnjavajuće izvješće.* (2014). Zagreb: Vlada Republike Hrvatske, Ured za ravnopravnost spolova.
35. Lipkus, I. (1991). The construction and preliminary validation of a global belief in a just world scale and the exploratory analysis of the multidimensional belief in a just world scale. *Personality and Individual Differences, 12*(11), 1171-1178.
36. Lonsway, K. A. & Fitzgerald, L. F. (1994). Rape myths: In review. *Psychology of Women Quarterly, 18*(2), 133-164.
37. Matthews, J., Avery, L. & Nashandi, J. (2018). Southern African Social Work Students' Acceptance of Rape Myths. *Social Sciences, 7*(9), 1-11.
38. Milas, G. (2009). *Metode istraživanja u psihologiji i drugim društvenim znanostima.* Jastrebarsko: Naklada Slap.
39. Payne, D. L., Lonsway, K. A. & Fitzgerald, L. F. (1999). Rape myth acceptance: Exploration of its structure and its measurement using the Illinois Rape Myth Acceptance Scale. *Journal of Research in Personality, 33*(1), 27-68.
40. Peters, J. (2003). *The Domestic Violence Myth Acceptance Scale: Development and Psychometric Testing of a New Instrument.* Doktorska disertacija. Orono: University of Maine.
41. Pinciotti, C. M. & Orcutt, H. K. (2017). Understanding Gender Differences in Rape Victim Blaming: The Power of Social Influence and Just World Beliefs. *Journal of Interpersonal Violence, 36*(1-2), 1-21.
42. Romero, B. A. & Villena, A. M. (2018). Trabajo social y estudios de género. Vindicando un espacio científico propio. *Revista Estudios Feministas 26*(2), 1-20.
43. Strömwall, L. A., Landström, S. & Alfredsson, H. (2014). Perpetrator characteristics and blame attributions in a stranger rape situation. *The European Journal of Psychology Applied to Legal Context, 6*(2), 63-67.
44. Vonderhaar, R. L., & Carmody, D. C. (2015). There are no "innocent victims": The influence of just world beliefs and prior victimization on rape myth acceptance. *Journal of Interpersonal Violence, 30*(10), 1615-1632.
45. Wendt, S. & Moulding, N. (2016). *Contemporary Feminisms in Social Work Practice.* Oxford: Routledge.

46. Wendt, S. & Zannettino, L. (2015). *Domestic Violence in Diverse Contexts*. Oxford: Routledge.
47. White, V. (2007). *The State of Feminist Social Work*. Oxford: Routledge.
48. Willis, C. E. (1992). The effect of sex role stereotype, victim and defendant race, and prior relationship on rape culpability attributions. *Sex Roles: A Journal of Research*, 26(5-6), 213-226.
49. World Health Organisation (WHO). (2021). *Violence Against Women Prevalence Estimates 2018*. Preuzeto na dan 1.6.2022. s mrežne stranice Svjetske zdravstvene organizacije:
<https://apps.who.int/iris/rest/bitstreams/1347689/retrieve>
50. Yamawaki, N (2009). The role of rape myth acceptance and belief in a just world on victim blame attribution. *Psychologia: An international journal of psychology in the Orient*, 52(3),163-174.